

10

LAPSEN OIKEUKSIEN KYMPPI

Globaalikasvatuksen opetuskokonaisuus 5.–6. luokan opetukseen

Eeva Ervamaa
Anna-Kaisa Hiedanniemi
Virve Turunen

Toimitus

Eeva Ervamaa ja Virve Turunen

Kirjoittajat

Eeva Ervamaa, Anna-Kaisa Hiedanniemi ja Virve Turunen

Kuvalähteet

Plan International

Ulkoasu

Elisa Bestetti

1. painos

Tämä teos on opettajan opas. Tämän teoksen tai sen osan valokopiointi, skannaaminen tai muu digitaalinen kopiointi opetuskäyttöön on sallittu, lähde tulee ehdottomasti mainita. Tehtäviin liittyvä lisämateriaali on tulostettavissa osoitteesta **globaalikoulu.plan.fi**.

ISBN 978-952-99916 (nid.)

ISBN 978-952-68078-1-2 (pdf)

Nordic Morning on tukenut Plan Suomi Säätiötä tämän kirjan toteutuksessa: Edita Publishing on auttanut toimitustyössä, ja kirjan on painanut Edita Prima.

Edita Prima Oy

Helsinki 2014

TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN

OPETTAJALLE

Tervetuloa Lapsen oikeuksien kymppin maailmaan!

Lapsen oikeuksien kymppi -opetuskokonaisuuden tavoitteena on lisätä oppilaiden ymmärrystä lapsen oikeuksista ja kehityskysymyksistä. Kirja on suunnattu 5–6-luokkalaisten opettajille. Se tarjoaa konkreettisia työkaluja lapsen oikeuksien opettamiseen ja globaalikasvatukseen.

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen sisällön ymmärtäminen on tärkeää, koska se on kaikkia alle 18-vuotiaita koskeva ihmisoikeussopimus. Opetuskokonaisuuden tavoitteena on tukea oppilaiden osallisuutta globaalistuvassa suomalaisessa yhteiskunnassa antamalla heille tietoa lasten elämään vaikuttavista maailmanlaajuisista asioista sekä lapselle sopivista tavoista vaikuttaa ja toimia lapsen oikeuksien puolesta.

Näin käytät Lapsen oikeuksien kymppi -kirjaa

Lapsen oikeuksien kymppi jakautuu kymmeneen lukuun, joista jokainen käsittelee omaa teemaansa. Nämä teemat ovat lapsen oikeuksien sopimus yleisesti, lapsen arkeen liittyvät asiat, koulutus, terveys, lapsityö, syntymärekisteröinti, mielipide ja osallistuminen, kestävä kehitys, globaali vastuu sekä kertaus.

Kirjan jokainen luku koostuu sen teemaa käsittelevästä lyhyestä johdantotekstistä ja opituntisuunnitelmasta. Johdantoteksti on tarkoitettu opettajalle taustatiedoksi. Avainsanat on lihavoitu, ja niiden selitykset löytyvät kirjan lopusta. Tuntisuunnitelma on yksityiskohdainen ehdotus siitä, miten luvun teemaa voidaan oppitunnilla käsitellä. Tuntisuunnitelmat perustuvat Planin Lapsen oikeuksien lähettiläiden kouluvierailuilla toteuttamiin kokonaisuuksiin, joita on muokattu oppilailta, opettajilta ja lähettiläiltä saadun palautteen pohjalta. Opettaja voi muokata tuntisuunnitelmia omaan luokkaansa sopiviksi ja vastaamaan omia käyttötarkoituksiaan.

Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuuden läpikäyntiin kuuluu kymmenen kaksoistuntia (2 x 45 min). Sovellettuna opintokokonaisuus toimii myös pidemmällä 75 minuutin oppitunneilla. Kokonaisuus on suunniteltu siten, että sen käsittely aloitetaan viidennen luokan syksyllä ja viimeinen oppitunti järjestetään kuudennen luokan keväällä. Käytännössä tämä tarkoittaa yhtä kaksoistuntia kuukautta kohden. Kokonaisuuden voi toteuttaa myös tiiviimpänä pakettina, vaikkapa yhden viikon sisällä leirikoulun yhteydessä.

Oppilaille kannattaa varata opetuskokonaisuutta varten oma vihko, johon he voivat tehdä muistiinpanoja ja ryhmitöitä. Oppilaita kannattaa myös kehottaa kirjoittamaan vihkoon opetuskokonaisuuden ajan oppimispäiväkirjaa, joka kokoaa opitut asiat yksiin kansiin. Samalla oppilaat tulevat harjoitelleeksi oman toimintansa ja oppimisensa arviointia sekä vastuun ottamista oppimisestaan ja sen suunnittelusta. PlanGloaalikoulun oppimisympäristöstä löytyy

esimerkkikysymyksiä oppimispäiväkirjaa varten. Vihkoon voidaan kerätä myös lehtileikkeitä ja muita lapsen oikeuksiin ja kehitysmaihin liittyviä asioita oppimismatkan varrelta.

Löydät kaikki opetuskokonaisuuden toteuttamiseen tarvittavat sähköiset aineistot PlanGloaalikoulun oppimisympäristöstä osoitteesta: **gloaalikoulu.plan.fi**. Tehtävät, joihin tarvittava materiaali löytyy oppimisympäristöstä, on merkitty kynälogolla.

Oppituntisuunnitelmista löytyy vinkkejä tehtävien muokkaamista varten, sekä lisätietoa teemoista oppilaille kerrottavaksi. Vinkit ja lisätiedot on merkitty kirjanmerkkilogolla.

Kiinnostava lisätieto opettajalle itselleen on merkitty tuntisuunnitelmaan tähtilogolla.

Oppimisympäristöstä löytyy oppilaille suunnattu Maailman ympäri -peli. Pelissä käsitellään samoja teemoja kuin oppitunneilla, joten sen avulla voidaan kerrata opittuja asioita. Peli soveltuu pelattavaksi oppituntien yhteydessä tai kotitehtävänä.

Lapsen oikeuksien kymppi ja OPS

Opetuskokonaisuus on suunniteltu perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet huomioon, mikä käy ilmi sekä opetuskokonaisuuden sisällöistä että valituista työtavoista. Perusopetuksen arvopohjan muodostavat ihmisoikeudet, tasa-arvo ja demokratia, ja lapsen oikeuksien sopimus on yksi keskeisimmistä ihmisoikeuksista määrittävistä asiakirjoista. Opetuskokonaisuus nivoutuu monin tavoin opetussuunnitelman aihekokonaisuuksiin ja esimerkiksi maantiedon, biologian, äidinkielen, kuvaamataidon, matematiikan, historian, uskonnon ja elämäntutkimustiedon sisältöihin. Eri oppiaineita integroivana kokonaisuutena Lapsen oikeuksien kymppi tukee laaja-alaista ja eheyttävää oppimista. Kokonaisuuden avulla voi siis toteuttaa monia opetussuunnitelmien tavoitteita.

ANTOISIA HETKIÄ LAPSEN OIKEUKSIEN KYMPIN PARISSA!

SISÄLLYS

1. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus	6
2. Koti, perhe, leikki ja vapaa-aika	16
3. Koulutus	28
4. Terveys ja puhdas vesi	40
5. Lapsityö	50
6. Syntymärekisteröinti	64
7. Mielenpide ja osallistuminen	76
8. Lapsen oikeudet ja kestävä kehitys	86
9. Lapsen oikeudet ja globaali vastuu	96
10. Kertaus	108
Tiivistelmä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta	117
Avainsanat	120
Lue lisää	122
Kiitokset yhteistyöstä	123

le maître les
donne

1

YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS

1. YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN YLEISSOPIMUS

Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.

Artikla 2

Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu.

Artikla 3

Lapsen oikeuksien sopimus on ihmisoikeussopimus

Lapsen oikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka kuuluvat kaikille maailman lapsille. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on **ihmisoikeussopimus**, jossa luetellaan lapsille kuuluvat oikeudet ja asetetaan valtioille ensisijainen vastuu huolehtia niiden toteutumisesta. Sopimuksessa luokitellaan lapsiksi kaikki, jotka ovat alle 18-vuotiaita. Lapsen oikeuksien sopimus hyväksyttiin **YK:n** yleiskokouksessa 20.11.1989, ja se sisältää 54 **artikkelia**. Myöhemmin sopimukseen on liitetty vielä kolme **lisäpöytäkirjaa**, jotka koskevat lasten osallistumista aseellisiin selkkauksiin, lapsikauppaa, lapsiprostituutiota ja lapsipornografiaa sekä valitusoikeutta. Sopimuksen neljä pääperiaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun asettaminen ensisijalle, oikeus jäädä eloon ja kehittyä sekä oikeus osallistua. Suomessa lapsen oikeuksien sopimus tuli voimaan vuonna 1991.

Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklojen sisällöt voidaan jakaa kolmeen ydinteemaan:

- Lapsilla on oikeus suojeluun ja huolenpitoon. Siitä pitävät ensisijaisesti huolen vanhemmat mutta myös yhteiskunta tilanteessa, jossa vanhempien omat voimavarat eivät riitä.
- Jokaisella lapsella on ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.
- Lapsille kuuluu osuus yhteiskunnan voimavaroista. Heillä on oikeus koulutukseen ja muiden oikeuksiensa toteutumiseen, mikä yhteiskunnan tulee taata.

Valtioilla on velvollisuus huolehtia lapsen oikeuksista

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin **ratifioitu** ihmisoikeussopimus. Yhdysvaltoja, Somaliaa ja Etelä-Sudania lukuun ottamatta kaikki maailman valtiot ovat ratifioineet sopimuksen. Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtiot tiedottamaan lapsen oikeuksista niin lapsille kuin aikuisille. Sopimuksen toteutumista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea, jolle maat raportoivat lapsen oikeuksien tilanteestaan viiden vuoden välein.

Lapsen oikeuksien sopimuksen tehtävänä on sitouttaa valtiot ja niiden kansalaiset toimimaan siten, että jokainen maailman lapsi taustastaan riippumatta saa elää mahdollisimman terveen ja hyvän lapsuusajan. Kun lapsen oikeudet toteutuvat, lapset saavat kasvaa pelkäämättä väkivaltaa, syrjintää tai riistoa. Lasten ei tarvitse tehdä raskaita töitä, vaan he saavat leikkiä ja käydä koulua. Sopimus edellyttää myös, että kaikilla lapsilla pitää olla joku aikuinen, joka huolehtii juuri hänestä. Tällaiset asiat ovat välttämätön edellytys lasten tasapainoiselle kehitykselle.

OPPITUNTI LAPSEN OIKEUKSISTA

2x
45 min.

TAVOITTEET

Tavoitteena on tutustua lapsen oikeuksiin, pohtia lapsen oikeuksien toteutumista omalla kohdalla ja johdatella oppilaita kehitysmaatematiikkaan.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Lapsen oikeuksien kympin ensimmäinen kaksoistunti esittelee oppilaille lapsen oikeuksien sopimuksen erilaisten harjoitusten avulla. Aihetta käsitellään kevyesti ja lasten oman kokemusmaailman kautta. Oppitunnin aluksi oppilaat saavat koristella oman Lapsen oikeuksien kymppi-vihkonsa, joka toimii kokonaisuuden ajan oppimispäiväkirjan tavoin. Ensimmäisessä harjoituksessa määritetään käsitteet perustarve, tarve ja halu. Tunnin loppuksi ryhmät tutustuvat tarkemmin muutamaaan lapsen oikeuksien sopimuksen artiklaan ja työstävät yhdestä oikeudesta julisteen koulun käytävälle.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

VIRITTÄYTYMINEN LAPSEN OIKEUKSIEN KYMPPIIN

20 min.

Tavoitteet: Virittäytyä lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuuteen, ymmärtää oppimispäiväkirjan idea ja motivoitua sen kirjoittamiseen.

Menetelmä: Äänestäminen, askartelu.

Tarvikkeet: A4-vihkoja, silkkipaperia, tarroja, eriväristä kartonkia, sakset, liimaa, värikyniä ja maaleja, **ohjeet oppimispäiväkirjan pitämistä varten.**

Jaa oppilaille A4-vihkot oppimispäiväkirjan pitoa varten. Pyydä oppilaita miettimään vierustoverin kanssa nimeä oppimispäiväkirjalle (esim. Lapsen oikeuksien vihko, Maailma-vihko, Opas maailmaan -vihko). Kokoa eri vaihtoehdot taululle ja anna oppilaiden äänestää vihkolle nimi. Ohjeista oppilaat koristelemaan vihko omannäköiseksi käyttäen askarteluvälineitä ja värikyniä.

Jos oppimispäiväkirjan pitäminen ei ole luokalle tuttua, kannattaa ohjeet käydä läpi tässä kohdassa huolellisesti. Löydät oppimispäiväkirjan pitämisestä tarkemman ohjeistuksen oppimisympäristöstä.

Oppimispäiväkirjan voi teettää oppilailla myös sähköisesti, esimerkiksi koulun sähköisessä oppimisympäristössä tai blogin muodossa.

Tavoitteet: Määrittää käsite perustarve, ymmärtää mitä eroa on tarpeella ja halulla sekä johdatella oppilaiden ajatukset kohti lapsen oikeuksia.

Menetelmä: Mielikuvatyöskentely.

Tarvikkeet: Vihko, värikyniä.

Pyydä oppilaita piirtämään vihkoon vene ja itsensä veneen kyytiin. Ohjeista oppilaat miettimään 3–4 hengen ryhmissä seitsemän asiaa, joita ilman he eivät pärjäisi, jos veneet haaksirikkoutuisivat ja he joutuisivat autiolle saarelle. Oppilaiden tehtävänä on piirtää nämä seitsemän yhdessä päätettyä asiaa veneisiinsä. Mikäli ryhmä ei pääse yhteisymmärrykseen veneeseen mukaan otettavista asioista, tilanne ratkaistaan äänestämällä.

Kerro oppilaille tämän jälkeen, etteivät veneeseen mahdu kaikki valitut asiat vaan heidän tulee luopua neljästä asiasta. Oppilaiden tulee valita ryhmässä, mistä neljästä asiasta he ovat valmiita luopumaan. Tämän jälkeen oppilaat ympyröivät omista kuvistaan jäljelle jääneet kolme asiaa.

Jäljelle jääneet asiat kootaan taululle, ja luokan tulee tämän jälkeen valita niiden joukosta mielestään kaikista tärkeimmät ja tarpeellisimmat asiat. Tärkeimmiksi asioiksi jäävät usein perustarpeet, kuten puhdas vesi, ravinto, suoja tai perhe.

Kerro oppilaille, että lapsen oikeuksien sopimus pyrkii takaamaan nämä samat perustarpeet kaikille maailman lapsille. Voit tässä kohdassa näyttää tai lukea otteita lapsen oikeuksien sopimuksen tiivistelmästä (kirjan sivulla 117).

LAPSEN OIKEUKSIEN JULISTEET

35 min.

Tavoitteet: Perehtyä tarkemmin lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöön. Ymmärtää, että yksi syy lapsen oikeuksien toteutumattomuuteen on se, etteivät kaikki ihmiset tiedä niistä. Harjoitella tiedottamista ja siihen liittyviä käytänteitä. Harjoitella toimivan ja hyvä julisteen tekoa. Tiedottaa lapsen oikeuksista muille koululaisille koulun käytävillä julisteiden muodossa sekä harjoitella tiedon laittamista muiden nähtäväksi internetiin, koulun omille kotisivuille.

Menetelmä: Piirtäminen, askartelu, keskustelu.

Tarvikkeet: Julisteen teko-ohje tulostettuna oppimisympäristöstä, yhdeksän lapsen oikeuksien sopimuksen artiklaa tulostettuna ja irtileikattuna, A3-papereita, kyniä, aikakauslehtiä, maaleja, liimaa ja saksia.

Työskentelyä jatketaan samoissa ryhmissä kuin edellisessä tehtävässä. Jaa oppilaille ohjeet julisteen tekemistä varten. Kirjoita artikkelit näkyviin taululle tai heijasta ne seinälle. Pyydä ryhmiä valitsemaan artikloista mielestään tärkeimmät. Oppilaiden tehtävänä on tehdä valitsemastaan artiklasta A3-kokoinen juliste, joka kiinnitetään koulun käytävälle. Juliste voidaan myös valokuvata ja laittaa koulun kotisivuille. Mikäli käytössänne on tietokoneet, juliste voidaan tehdä myös kokonaan sähköisesti, esimerkiksi PowerPoint-dioille.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

10 min.

Tavoitteet: Harjoitella median seuraamista, opetella poimimaan itseä kiinnostava asia mediasta ja arkistomaan se niin, että asiaan voi palata myöhemmin uudelleen. Kiinnittää huomiota lapsiin kohdistuvaan uutisointiin ja mainoksiin sekä tarkastella niitä lapsen oikeuksien näkökulmasta.

Menetelmä: Mediaseuranta.

Tarvikkeet: Kysymykset mediaseurantaan tulostettuna oppimisympäristöstä, liimaa, vihko.

Jaa oppilaille etukäteen oppimisympäristöstä tulostamasi kysymykset kotitehtävän tekoa varten. Ohjeista oppilaat seuraamaan eri tiedotusvälineitä ja tekemään muistiinpanoja näkemistään lapsiin liittyvistä uutisista ja mainoksista. Sopikaa yhdessä, kuinka monta uutista tai mainosta oppilaiden tulee kerätä.

Oppilaat keräävät tiedot uutisista ja mainoksista oppimispäiväkirjaansa. Uutiset ja mainokset voivat olla paperilehdestä (jolloin oppilaat ottavat artikkelin talteen), tv-uutisista (oppilaat kirjaavat ylös uutisen tai mainoksen aiheen, päivämäärän ja lähetysajan ja tv-kanavan) tai internetistä (oppilaat ottavat talteen uutislinkin). On tärkeää, että oppilaat pystyvät palaamaan valittuihin aiheisiin seuraavalla tunnilla.

Vastaa seuraaviin kysymyksiin heti uutisen tai mainoksen nähtyäsi:

- Mihin kiinnitit uutisessa tai mainoksessa ensimmäisenä huomiota?
- Mitä uutisessa tai mainoksessa tapahtuu? Mistä se kertoo?
- Missä tilanteessa lapsi tai lapset siinä ovat?
- Millaisia tuntemuksia uutinen tai mainos sinussa herättää?
- Mikä omasta mielestäsi on uutisen tai mainoksen viesti?
- Kenelle uutinen tai mainos on mielestäsi tarkoitettu?
- Voiko näkemässäsi uutisessa tai mainoksessa kuvattu lapsi mielestäsi vaikuttaa tilanteeseen, jossa hän on?

Voit myös ohjeistaa oppilaat tekemään mediaseurannasta lyhyen ”dokumentin” esimerkiksi kamerakännykän avulla. Tällöin oppilas kuvaa lyhyen videon valitsemastaan uutisesta tai mainoksesta ja pohtii vastauksia kysymyksiin dokumentin juonnossa.

2

KOTI, PERHE, LEIKKI JA VAPAA-AIKA

2. KOTI, PERHE, LEIKKI JA VAPAA-AIKA

Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin vanhempansa.

Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista.

Artikla 9.

Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.

Artikla 31

Lähtökohtana lapsen perustarpeet

Lapsen oikeudet ja lapsen kehitykselle välttämättömät asiat linkittyvät tiiviisti toisiinsa. Lapsen oikeuksien sopimus pyrkii varmistamaan, että perustarpeet ja -oikeudet täyttyisivät kaikkien maailman lapsien kohdalla. Näiden tarpeiden ja oikeuksien täyttymisen katsotaan varmistavan, että lapsen hyvän kasvun edellytykset toteutuvat.

Lapsen perusoikeuksiin kuuluu muun muassa oikeus turvalliseen arkeen. Lapsen jokapäiväisessä arjessa on tärkeää, että hänen ympärillään on turvallisia ja tärkeitä aikuisia, jotka huolehtivat hänen hyvinvoinnistaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan vanhemmillä on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta. Jos lapsen omat vanhemmat tai huoltajat eivät pysty huolehtimaan lapsesta, valtiolla on velvollisuus järjestää lapsen hoito ja tarjota lapselle erityistä suojelua ja tukea.

Lapsi oppii leikkien

Tasapainoisen kasvun kannalta lapsen arkipäivässä tulee olla myös riittävästi lepoa, leikkiä ja vapaa-aikaa. Leikin kautta lapsi kokee ja oppii monenlaisia taitoja. Leikkiessään lapsi myös määrittää suhdettaan ympäröivään maailmaan ja sitä kautta rakentaa minäkuvaansa. Riittävä lepo taas on edellytys fyysiselle ja psyykkiselle kehitykselle. Vapaa-ajan toiminnoissa lapsi pääsee osallistumaan häntä itseään kiinnostaviin asioihin. Kulttuurielämään osallistumisen kautta lapselle kasvaa tunne omaan kulttuuripiiriinsä kuulumisesta. Myös mahdollisuus muihin kulttuureihin tutustumiseen on tärkeää. Tätä kautta voidaan vahvistaa erilaisuuden hyväksymistä ja ymmärrystä yhdenvertaisuudesta.

Suomalaiselle lapselle mahdollisuus leikkiin ja vapaa-aikaan saattaa tuntua itseäänselvyydeltä. Nämä oikeudet eivät kuitenkaan valitettavasti toteudu läheskään kaikilla maailman lapsilla. Hyvin köyhissä oloissa tai ilman huoltajaa elävien lasten arki saattaa täytyä työn teosta hengissä säilymisen varmistamiseksi. Toisaalta monessa länsimaaisessa kodissa lasten vapaa-aika jää vähiin useiden aikaa vievien harrastusten takia. Joskus koulussa menestymisen paineet ovat jo pienillä lapsilla niin suuret, että opiskelu vie suuren osan lapsen vapaa-ajasta. Tämän vuoksi on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota sekä ohjatun vapaa-ajan vieton että spontaanin leikin merkityksellisyyteen.

OPPITUNTI LASTEN ARJESTA

2x
45 min.

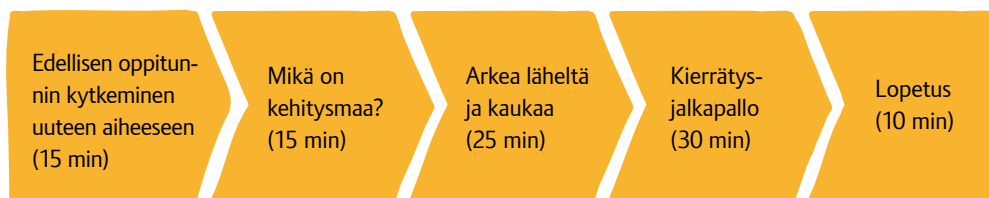
TAVOITTEET

Tavoitteena on hahmottaa kehitysmaa-käsitteen laajuutta ja haastaa mahdollista stereotyyppistä kehitysmaakuva. Oppitunnin aikana oppilaat ymmärtävät, että kehitysmaiksi kutsutut maat ovat keskenään hyvin erilaisia: suuria eroja on jopa maiden sisällä eri alueiden ja sosiaaliluokkien välillä. Samalla tutustutaan lapsen oikeuksien näkökulmasta lasten arkeen eri puolilla maapalloa. Tehtävät kannustavat oppilasta löytämään yhtäläisyyksiä oman ja kehitysmaiden lasten arjen ja toiveiden välillä.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Toisen oppitunnin aluksi tutkitaan lapsen asemaa tiedotusvälineissä ja tarkastellaan lasten oikeuksien näkymistä suomalaismedioiden uutisvirrassa. Samalla pohditaan uutisten lasten arkea ja perhe-elämää. Seuraavaksi laajennetaan oppilaiden käsityksiä kehitysmaista valokuvien avulla. Arkea läheltä ja kaukaa -harjoituksessa oppilaat samaistuvat tarinan avulla kehitysmaan lapsen arkeen, minkä yhteydessä he pääsevät soveltamaan oppimaansa kirjoittamalla oman tarinansa kehitysmaan lapsen arjesta. Tunnin loppuksi oppilaat tutustuvat kehitysmaan lapsen arkeen konkreettisesti tekemällä jalkapallon kierrätysmateriaalista.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

15 min.

Tavoitteet: Tarkastella uutisia ja mainoksia, pohtia lapsen oikeuksien toteutumista niissä.

Menetelmä: Opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko, tiivistelmä lapsen oikeuksien sopimuksesta.

Tarkastelkaa oppilaiden kanssa heidän tiedotusvälineistä poimimiansa lapsiin liittyviä uutisia ja mainoksia. Aloittakaa laskemalla, kuinka monta lapsiin liittyvää eri uutista ja mainosta löytyi. Valitkaa tämän jälkeen uutisten ja mainosten joukosta yksi ja keskustelkaa siitä yhdessä. Voitte käyttää keskustelun tukena edelliseltä oppitunnilta tuttuja kysymyksiä (s. 15).

Pohtikaa yhdessä:

- Mikä lapsen oikeuksien sopimuksen kohta liittyy tähän uutiseen tai mainokseen?
- Uskovatko oppilaat, että lapsen oikeuksien artikloiden 9 ja 31 oikeudet perheeseen ja vapaa-aikaan toteutuvat uutisen tai mainoksen lapsen kohdalla?
- Mitkä uutisista koskivat kehitysmaiden lapsia?

MIKÄ ON KEHITYSMAA?

15 min.

Tavoitteet: Motivoitua uuteen oppituntiin kuvien ja äänestämisen avulla, havahtua kehitysmää-käsitteen laajuuteen, hahmottaa ja laajentaa omaa ajattelua kehitysmäistä, purkaa stereotyyppioita.

Menetelmä: Kuvatulkinta, äänestäminen, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihreä ja punainen lappu äänestämistä varten, kuvia kehitysmäistä, tulostettu kopio maailmankartasta.

Jaa oppilaille punaiset ja vihreät äänestyslapput ja näytä luokalle oppimisympäristöstä tehtävään liittyvää kuvamateriaalia kuva kerrallaan. Oppilaiden tehtävänä on osoittaa äänestyslappuilla, onko kuva heidän mielestään otettu kehitysmäissä.

Tämän jälkeen oppilaat miettivät parin kanssa keskustellen, mitä substantiiveja ja adjektiiveja heille tulee mieleen sanasta kehitysmä. Oppilaat kirjoittavat mieleen tulleet sanat vihkoonsa. Pohtikaa yhdessä, miten oppilaiden mielikuvat ovat muodostuneet.

Kerro oppilaille, mistä mäistä kuvat ovat peräisin. Paljasta heille myös, että kaikki kuvat olivat kehitysmäistä. Tämän jälkeen oppilaat liimaavat vihkoihinsa kopion oppimisympäristöstä löytyvästä maailmankartasta. Voit pyytää oppilaita värittämään kartasta ne maat, joiden he tietävät olevan kehitysmäitä. Miettikää tämän jälkeen yhdessä, missä maanosissa kehitysmäitä sijaitsee. Katsokaa yhdessä vielä hetki karttaa ja miettikää, miksi jotkut ihmiset ovat tottuneet kutsumaan kehitysmäitä etelän mäiksi ja teollistuneita mäitä pohjoisen mäiksi.

Mikä on kehitysmä?

Yleisesti kehitysmäällä tarkoitetaan alhaisen bruttokansantuotteen mäitä, joissa inhimillisen kehityksen taso on alhainen. Kehitysmäille on usein tyypillistä myös menneisyys siirtomaana, velkaisuus, yksipuolinen vientitalous sekä hallintojärjestelmän epädemokraattisuus. Kehitysmäat ovat kuitenkin keskenään erilaisia eikä niitä ole yksinkertaista käsitellä yhtenä joukkiona. Kehitysmäakategorian toisessa ääripäässä ovat sisällissotien runtelemaat rutiköyhät valtiot, toisessa ääripäässä taas teollisuusmäihin kulutushyödykkeitä tuottavat nousevat taloudet. Myös valtioiden sisällä on suuria yhteiskunnallisia kehityseroja ja vauraus on epätasaisesti jakautunut. Toisaalta kehitysmäan ja kehittyneen maan käsiteparin voidaan katsoa kuvaavan ensisijaisesti maaryhmien erilaista historiallista kehitystä teollistumisen ja siirtomaahistorian osalta.

ARKEA LÄHELTÄ JA KAUKAA – KUVASTA KERTOMINEN

25 min.

Tavoitteet: Harjoitella toisen asemaan asettumista, löytää yhtäläisyyksiä (eroavaisuuksien sijaan) omasta ja aivan toisenlaisessa kulttuurissa ja elinoloissa asuvan lapsen arjesta, auttaa oppilaita ymmärtämään erilaisuutta.

Menetelmä: Kirjoittaminen, tarina, keskustelu.

Tarvikkeet: Tarina: Marcon päivä, kyniä ja paperia, sakset, liimaa, pahvia, kuvia lapsista arkisissa askareissa eri puolilla maailmaa.

Jaa oppilaat pienryhmiin ja pyydä heitä kirjoittamaan vihkoihinsa tavanomaisen arkipäivän tapahtumat ja kellonajat (herätys, ruokailut, harrastukset, läksyt, perheen yhteinen aika, iltapesut, nukkumaanmeno aika).

Lue oppimisympäristöstä löytyvä tarina Marco-pojan päivästä. Keskustelkaa tämän jälkeen oppilaiden omista ja tarinan pojan päivärutiineista

- Etsikää arjen rutiineista kaikille yhteisiä perusasioita. Näin oppilaat huomaavat, että kehitysmaissakin asuu lapsia, joiden arki on hyvin samanlaista kuin suomalaisen lasten.
- Voitte samalla pohtia, minkälaisia erilaisia koteja ja perheitä on olemassa, ja miettiä, onko perheen rakenteella merkitystä lapsen kehitykselle.

Seuraavaksi pienryhmät valitsevat itselleen yhden oppimisympäristöstä tulostamasi valokuvan ja liimaavat sen isolle pahville. Ryhmien tehtävänä on keksiä kuvan lapselle tarina. Oppilaat voivat esimerkiksi kertoa, mistä kuvan lapsi on kotoisin, kuinka vanha hän on, mikä hänen nimensä on, missä hän asuu, mitä hän tekee arkisin, minkälainen hänen perheensä on jne. Laittakaa tarinat esille luokan seinälle tai koulun käytävään. Voitte myös valokuvata tarinat tai kirjoittaa ne puhtaaksi tekstinkäsittelyohjelmalla ja laittaa ne koulun kotisivuille muiden nähtäväksi.

KIERRÄTYSJALKAPALLO

25 min.

Tavoitteet: Ymmärtää lapsen oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan.

Menetelmä: Askartelu, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Jalkapallonteko-ohjeet, sanomalehtiä, muovipusseja, kangastilkkuja, narua.

Tehkää yhdessä kierrätysmateriaaleista jalkapallo. Kerro oppilaille ensin, että leikkiminen ja vapaa-aika ovat kaikille lapsille kuuluvia oikeuksia. Leikkimiseen ei aina tarvita kaupasta ostettuja hienoja leluja, vaan leluja voi tehdä itsekin. Esimerkiksi muovipusseista ja paperista voi keriä itselleen jalkapallon, jonka pelaaminen on erittäin suosittua joka puolella maailmaa. Hyvään peliin tarvitaan vain pallo ja kavereita, joiden kanssa pelata.

Moni meillä kaatopaikalle joutuva materiaali onkin arvokasta tavaraa kehitysmaissa. Tavaroiden uusiokäyttö ja kierrätys kuuluvat jokapäiväiseen elämään: tölkki ei ole vain tölkki, vaan siitä voi taiteilla hienon peltiauton leikkeihin tai muuta käyttökelpoista tavaraa. Monen kehitysmaan lapsen päivittäiseen työhön kuuluukin kaatopaikoilla kiertely ja sieltä löydetyn muovin, pahvin, metallin ja kaiken myytäväksi kelpaavan etsiminen.

Jaa oppilaille jalkapallonteko-ohjeet ja tarvittavat materiaalit. Voitte tehdä pallon myös pareittain tai yhdessä koko luokan kanssa. Varaa seuraava välitunti yhteiselle jalkapallopelille, käyttäkää pelivälineenä tekemänne kierrätysjalkapalloa.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

10 min.

Tavoitteet: Seurata oman vuorokauden kulkua ja tehdä siitä havaintoja. Kirjata tiedot graafiseksi esitykseksi (pylväsdiagrammi).

Menetelmä: Seuranta ja diagrammin teko.

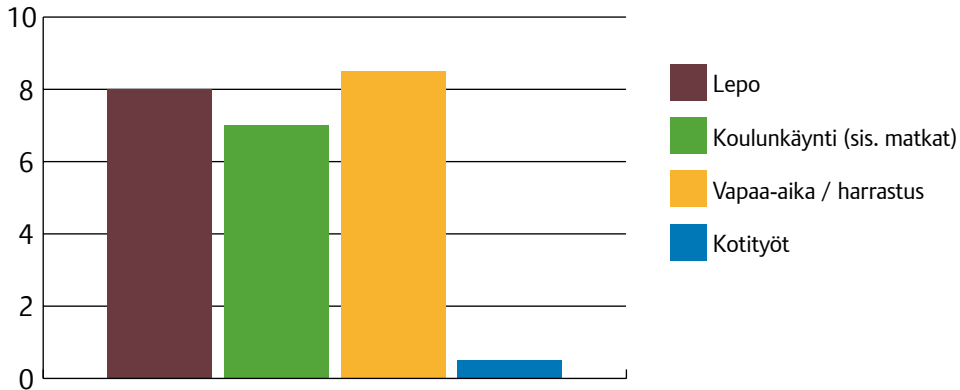
Tarvikkeet: Vihko, tuntipohja.

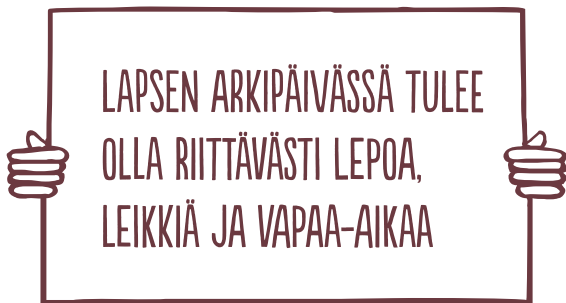

Oppilaat liimaavat oppimisympäristöstä tulostetun tuntipohjan vihkoonsa. Pyydä oppilaita kirjaamaan tuntipohjaan yhden päivän ajan lepoon, vapaa-aikaan, leikkiin, harrastuksiin, koulunkäyntiin ja kotitöihin käytetty aika tunteina. Seurannan avulla oppilaiden tulee laskea vuorokaudessa eri aktiviteetteihin käyttämänsä tunnit.

Ohjeista oppilaat piirtämään seurantansa tuloksista pylväsdiagrammi, jossa vaaka-akselilla on eri aktiviteetit kahden ruudun levyisinä palkkeina ja pystyakselilla aika tunteina (yksi tunti on kaksi ruutua). Pylväsdiagrammin avulla oppilas voi tarkkailla levon, vapaa-ajan ja leikin suhdetta koulutyöhön ja kotitöihin käyttämäänsä aikaan.

Esimerkki:

calcul

$$\begin{array}{r} 1 \\ 58 \\ + 22 \\ \hline = 80 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 32 \\ \times 2 \\ \hline = \end{array}$$

3

KOULUTUS

Alphabet

3. KOULUTUS

Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua.
Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja
opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä.

Artikla 28

Koulutuksen tulee kehittää lapsen kykyjä, ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä
oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista sekä suvaitsevaisuutta.

Artikla 29

Koulutus on lapsen oikeus

Laadukas ja tasa-arvoa edistävä koulutus on jokaisen lapsen oikeus. Lasten peruskoulutuksen eteen tehtävät ponnistelut ovat tuottaneet tulosta, ja noin 91 prosenttia maailman peruskouluikäisistä lapsista pääsee aloittamaan koulun. Kuitenkin noin 57 miljoonaa lasta jää kokonaan peruskoulutuksen ulkopuolelle. Lisäksi suuria haasteita liittyy koulun loppuun suorittamiseen, toisen asteen koulutukseen siirtymiseen sekä opetuksen laatuun.

Vuonna 2000 asetettujen **YK:n vuosituhattavoitteiden** kautta maailman valtiot ovat sitoutuneet tarjoamaan ilmaisen peruskoulutuksen kaikille lapsille vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteen toteutumiseen on kuitenkin vielä pitkä matka: esimerkiksi peruskouluihin tarvittaisiin maailmanlaajuisesti noin 1,6 miljoonaa uutta opettajaa, jotta tavoite saavutettaisiin.

Koulutuksen on todettu olevan yksi tehokkaimmista tavoista katkaista **köyhyyden kierre**. Koulutus vaikuttaa ihmisten elämään sekä yksilötasolla että yhteiskunnallisesti. Koulutus

esimerkiksi lisää yksilön tuloja ja tekee tästä itsenäisemmän mutta kasvattaa myös valtion bruttokansantuotetta. Koulutus lisää tasa-arvoa ja parantaa tyttöjen ja naisten yhteiskunnallista asemaa. Koulutuksen avulla myös naiset pääsevät todennäköisemmin itse päättämään omista asioistaan.

Kaikki lapset eivät pääse kouluun

Suurin syy koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen on köyhyys. Erityisesti kehitysmaiden maaseudulla asuvien köyhien perheiden tyttöjen koulutuksessa on haasteita. Tyttöjen koulutusta ei monilla seuduilla arvosteta eikä sitä katsota tarpeelliseksi. Tyttöjen oletetaan poikia useammin myös osallistuvan säännöllisiin kotitöihin, jolloin koulunkäynnille ei ole aina aikaa. Naisten aseman parantumisen kannalta tyttöjen koulutus on erittäin tärkeää, koska koulutus lisää naisten työssäkäyntiä ja tuloja sekä kasvattaa tyttöjen valmiuksia päättää itse omasta elämästään.

Monien tyttöjen koulutien katkaisee liian varhainen avioituminen tai raskaus. Myös naisopettajien vähyys on pienentänyt opiskelevien tyttöjen määrää ainakin Saharan eteläpuolisessa Afrikassa, Lähi-idässä ja Etelä-Aasiassa. Toisaalta joissakin maissa poikien koulutie katkeaa tyttöjä aiemmin, koska odotetaan, että pojat siirtyvät töihin tuomaan rahaa perheelle. Sekä tyttöjen että poikien koulutuksen edistämiseksi onkin tärkeää murtaa sukupuoleen liittyviä haitallisia rooliodotuksia.

Yleisen huono-osaisuuden ja sukupuolen lisäksi mahdollisuuksia koulunkäyntiin voi heikentää kehitysmaissa myös esimerkiksi syrjäinen kotipaikka. Kaukaisille seuduille on vaikea löytää opettajia, ja oppilaiden koulumatkat voivat olla pitkiä. Myös vammaisuus tai kuuluminen johonkin syrjäytyneeseen tai syrjäytymisvaarassa olevaan ryhmään, esimerkiksi etniseen vähemmistöryhmään, heikentää kouluttautumismahdollisuuksia. Erityisopetusta on harvoin tarjolla, ja pienillä vähemmistökielillä on tavallistakin vaikeampi saada laadukasta opetusta. On myös tutkittu, että vanhempien, erityisesti äidin, koulutustaso vaikuttaa vahvasti siihen, kuinka koulutettuja lapsista tulee. Pidempään koulua käyneiden äitien lapset jatkavat koulua pidempään.

OPPITUNTI OIKEUDESTA KOULUTUKSEEN

2x
45 min.

TAVOITTEET OPPILAILLE

Oppitunnin aikana pohditaan koulutuksen merkitystä lapsen kehittymisen, kasvamisen ja tulevaisuuden kannalta. Suomalaisille lapsille koulunkäynti saattaa tuntua itsestäänselvyydeltä, mutta globaalikasvatuksellisesta näkökulmasta koulutukselle pyritään saamaan uusia, syvempiä merkityksiä. Tavoitteena on ymmärtää globaalisti syitä lasten kouluttautumattomuudelle sekä pohtia, miten koulunkäyntimahdollisuus vaikuttaa lasten elämään. Oppitunnin aikana oppilas oivaltaa, että pelkkä mahdollisuus mennä kouluun ei yksin takaa oppimista ja hyvää tulevaisuutta.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Kolmannella oppitunnilla perehdytään koulutukseen globaalilla tasolla. Aluksi tarkastellaan luokan mielipiteitä omasta koulunkäynnistä ja koulusta mielipidejanan avulla. Tunnilla koulutusta käsitellään myös usean lyhyen videon avulla, keskittyen kehitysmaiden lasten tulevaisuuden tavoitteisiin, haaveammatteihin ja siihen, mitä näiden tavoitteiden ja haaveiden täyttämiseksi tarvitaan.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

15 min.

Tavoitteet: Miettiä lapsen oikeuksien toteutumista omalla kohdalla leikin, levon ja vapaa-ajan näkökulmasta sekä pohtia, mitkä tekijät vaikuttavat lasten arkipäivän ajankäyttöön – miten esim. perheen koko vaikuttaa siihen.

Menetelmä: Opetuskeskustelu.

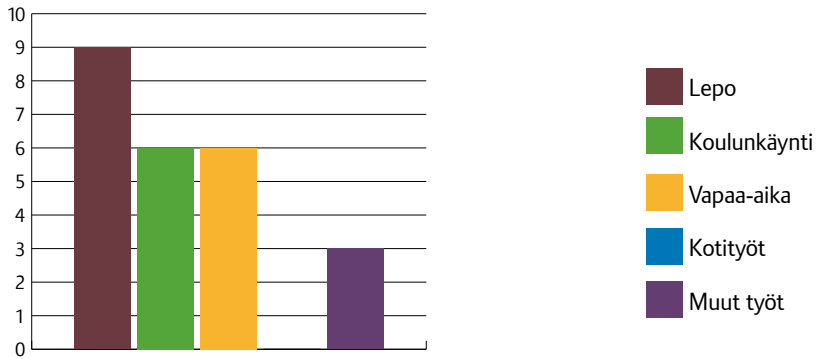
Materiaali: Vihko, seurannan perusteella tehty diagrammi, esimerkkidiagrammit.

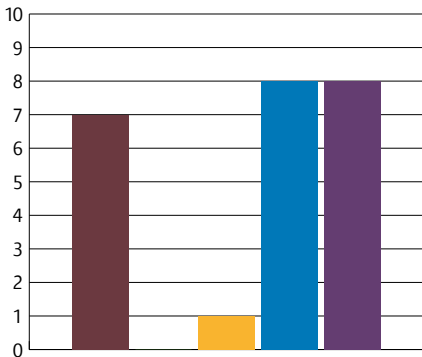
Pyydä oppilaita esittelemään kotiläksynä tekemänsä diagrammit oman päivänsä kulusta. Jos vapaaehtoista esittelijää ei löydy, voit näyttää luokalle kotitehtävän tehtävänannon esimerkkikuvaajan (s. 26).

Verratakaa suomalaisen lapsen tyypillistä arkipäivää kolmen samanikäisen lapsen arkipäivään Bangladeshissa, Nepalissa ja Tansaniassa. Pyydä oppilaita keskustelemaan vierustoverinsa kanssa ja miettimään, onko lasten levon ja aktiviteettien suhde sopiva ja onko heillä riittävä määrä vapaa-aikaa. Entä miltä vaikuttaa esimerkkien tytön ja poikien tilanne? Muuttaisivatko oppilaat päivien sisällöissä jotakin?

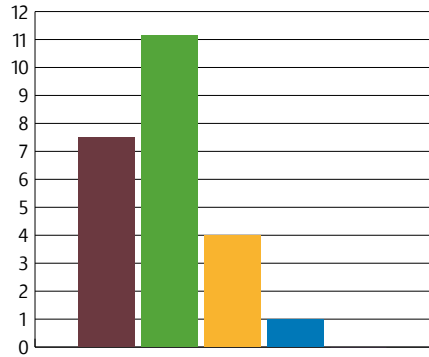
13-vuotias poika, joka käy koulua ja työskentelee tehtaassa:

12-vuotias tyttö, joka työskentelee isänsä sukulaisen kotona klo 5–22 joka päivä:

12-vuotias poika, joka käy koulussa ja auttaa kotitöissä satunnaisesti:

57 MILJOONAA LASTA JÄÄ KOKONAAN
PERUSKOULUTUKSEN ULKOPUOLELLE

MIELIPIDEJANA

15 min.

Tavoitteet: Harjoitella mielipiteen ilmaisua ryhmässä sekä oman mielipiteen perustelua ja pohtia koulunkäyntiin liittyviä kysymyksiä sekä huomata, että samoista asioista voi luokan oppilaiden välillä olla monta eri mielipidettä.

Menetelmä: Aktivoiva mielipiteen ilmaisu.

Tarvikkeet: Väittämät, riittävä tila luokassa janan muodostamista varten.

Raivatkaa luokahuoneeseen tilaa kuvitteelliselle mielipidemittarille, jonka toisessa päässä on väittämä ”täysin samaa mieltä” ja toisessa ”täysin eri mieltä”. Jana voidaan muodostaa esim. liitutaulun eteen, jolloin väittämät voi kirjoittaa taululle.

Lue väittämät yksitellen ääneen. Oppilaat vastaavat väittämiin asettumalla mielipidejanelle mielipidettään vastaavaan kohtaan. Keskustelkaa väittämistä niin, että pyydät aluksi ääripäissä olevia oppilaita perustelemaan mielipiteensä.

Jokaisella on oikeus olla omaa mieltä. On kuitenkin tärkeää osata kuunnella toisen mielipiteitä ja perustella omat mielipiteensä loukkaamatta muita.

Väittämät:

- Tänään oli kiva tulla kouluun.
- Ikäisteni lasten ei pitäisi joutua töihin.
- Meidän koulussa ei kiusata.
- Kaikkia lapsia pitäisi kohdella samalla tavalla.
- On tärkeää, että voin käydä koulua.
- Kaikilla lapsilla maailmassa tulisi olla oikeus koulunkäyntiin.
- Minulla on tarpeeksi vapaa-aikaa.
- Tyttöjen pitää auttaa kotitöissä.
- Poikien pitää auttaa kotitöissä.
- Olisi hyvä, jos kaikilla olisi koulupuku.
- Työnteko pilaa lapsen elämän.
- Meidän koulussa on hyvä työrauha.

OIKEITA UNELMIA

30 min.

Tavoitteet: Ymmärtää koulutuksen tärkeys tulevaisuuden kannalta ja oppia, että köyhyys ja lasten työnteko ovat suurimpia esteitä lasten koulunkäynnille kehitysmaissa.

Menetelmä: Näytelmä, keskustelu, tarina.

Tarvikkeet: Video: Tanssiunelmia.

Ja oppilaat jaetaan 3–4 hengen ryhmiin. Ryhmissä jokainen oppilas esittää oman unelma-ammattinsa muille ryhmän jäsenille patsaana tai pantomiimina. Muiden tehtävänä on arvata, mistä ammatista on kyse. Keskustelkaa tämän jälkeen yhdessä, minkä verran oppilaiden toiveammatit vaativat opiskelua ja olisiko ammatissa mahdollista toimia ilman koulutusta.

Kehitysmaissa koulutuksen puute johtaa usein köyhyyden kierteseen, jolloin tarjolla on harvoin muita kuin matalapalkkaisia, raskaita ja usein vaarallisia töitä. Koulutus on tehokkain keino murtaa köyhyyden kierre.

Katsokaa keskustelun jälkeen video Tanssiunelmia ja keskustelkaa siitä pienryhmissä:

- Minkälaisia ajatuksia video herätti?
- Miten työn tekeminen vaikutti tytön koulunkäyntiin ja vapaa-aikaan?
- Minkälaisia unelmia oppilailla on? Mitä unelmille tapahtuisi, jos he joutuisivat lopettamaan koulunkäynnin kesken?

Voit ohjeistaa oppilaita videoimaan esityksensä kamerakännykällä. Katsokaa esitykset luokan kanssa yhdessä. Myös ryhmien keskustelut Tanssiunelmia –videon jälkeen voidaan videoita kamerakännykällä ja videoituja keskusteluja käyttää runkona tehtävän purussa.

LAATUA KOULUTUKSEEN

15 min.

Tavoitteet: Pohtia opettajan merkitystä lapsen koulunkäynnille ja oppimiselle, ymmärtää, että pelkästään ulkoiset puitteet eivät ole oppimisen tae, vaan lisäksi vaaditaan laadukasta opetusta ja turvallinen oppimisympäristö.

Menetelmä: Tarina, keskustelu.

Tarvikkeet: Video: More than a dream.

Katsokaa video, joka kertoo lääkärin ammatista haaveilevasta Pedrosta. Pyydä oppilaita keskustelemaan videosta parin kanssa.

Apuna voi käyttää kysymyksiä:

- Minkälaisia ajatuksia video herättää?
- Oliko videolla esiintyvä opettaja oikeudenmukainen ja kannustava?
- Minkälainen on oikeudenmukainen ja kannustava opettaja?
- Minkälainen kouluympäristön on oltava, jotta oppilaan on hyvä opiskella ja mahdollista oppia?

Pohtikaa lopuksi pienryhmissä tilannetta suomalaisissa kouluissa:

- Minkälaisia esteitä oppimiselle on suomalaisissa kouluissa ja kuinka Suomessa asuvien lasten oppimista voisi parantaa (mm. työrauha, kavereiden auttaminen, koulukiusaamisen nollatoleranssi)?

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

15 min.

Tavoitteet: Harjoitella haastattelun tekemistä, pohtia, mitä haasteita koulun käymiseen on aikaisemmin liittynyt ja toisaalta mitkä asiat ovat säilyneet koulussa samanlaisina sekä löytää yhtäläisyyksiä kehitysmaiden koulun ja entisajan suomalaisen koulun välillä.

Menetelmä: Haastattelu, kirjoitelma.

Tarvikkeet: Tukikysymykset tulostettuna oppimisympäristöstä, vihko.

Pohtikaa aluksi oppilaiden kanssa, miten hyvä haastattelu rakentuu ja minkälaisiin asioihin haastattelussa tulisi kiinnittää huomiota.

Anna oppilaille tehtäväksi haastatella isovanhempiaan tai jotakuta toista iäkästä henkilöä hänen kouluhistoriastaan. Jaa oppilaille haastattelua varten tukikysymykset, joita he voivat käyttää. Oppilaat kirjoittavat haastattelun pohjalta sivun mittaisen kirjoituksen vihkoonsa. Otsikkona voi olla esimerkiksi ”Koulu entisaikaan ja nyt”.

Haastattelun apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä:

1. Miten kuljit kouluun?
2. Kuinka pitkä koulumatkasi oli?
3. Minkälaisia koulusi luokat olivat?
4. Mikä oli lempiaineesi koulussa?
5. Mikä on suurin ero entisajan koulunkäynnin ja nykypäivän koulunkäynnin välillä?
6. Mikä koulussa oli sinun mielestäsi mukavinta? Entä tylsintä?
7. Mitä sinä söit koulussa?
8. Mitä sinä teit välitunnilla?
9. Oliko sinun koulussasi kiusaamista?

Voit ohjeistaa oppilaat kuvaamaan haastattelun kamerakännykällä, jolloin haastattelun sisältöihin on helpompi palata kirjoitelmaa kirjoittaessa. Haastateltavalta on kuitenkin aina muistettava kysyä lupa kuvaamiseen!

Pyydä oppilaita ottamaan seuraavalle tunnille mukaan oma neuvola- tai rokotuskortti.

4

TERVEYS JA PUHDAS VESI

4. TERVEYS JA PUHDAS VESI

Lapsilla on oikeus elää mahdollisimman terveenä
ja saada tarvittaessa hoitoa.
Artikla 24

Terveys on ihmisoikeus

Maailman väestön terveys on parantunut merkittävästi viimeisten vuosikymmenten aikana. Alle 5-vuotiaiden kuolleisuus on vähentynyt 47 prosentilla, äitiysneuvolaan pääsy on helpottunut ja vesi- ja sanitaatiotilanne on parantunut. Edistyksestä huolimatta suurella osalla maailman ihmisiä ei ole saatavilla riittävän hyviä terveyspalveluita. Terveys on ihmisoikeus, mutta etenkin köyhimpien, kouluttamattomien ja syrjäseuduilla asuvien kohdalla se ei toteudu. Terveystilanteen parantaminen on tärkeää köyhimpien maiden taloustilanteen kohentamiseksi. Terve väestö on tuotteliasta. Samalla myös sukupolvelta seuraavalle periytyvä köyhyyden kierre, joka aiheuttaa sairauksia ja ennenaikaisia kuolemia, on mahdollista katkaista.

Nälkä aiheuttaa yhden suurimmista terveysriskeistä. Aliravitsemus vaikuttaa lähes puoleen kehitysmaiden alle 5-vuotiaiden kuolemista. Hivenaineiden puute altistaa erilaisille taudeille ja heikentää fyysistä ja henkistä kehitystä sekä oppimis- ja työkykyä. Tiedon puutteella on myös vaikutusta kehitysmaiden terveysongelmiin. Ihmiset eivät aina tiedä, miksi rokotus pitäisi ottaa, miten tunnistaa sairauden oireet tai milloin hakea apua. Haasteena on myös saatavilla olevan hoidon puute. Monessa kehitysmaassa terveyssektori ei saa tarpeeksi rahaa, välimatkat hoitoon ovat liian pitkiä eikä henkilökuntaa ole riittävästi.

Aliravitsemuksen ohella suurimpia terveysriskejä ovat likainen vesi, käymälöiden ja viemäroinnin puute sekä huono hygienia, jotka aiheuttavat suuren osan kehitysmaiden sairauksista. Vaarassa ovat ensisijaisesti lapset, jotka kärsivät aikuisia enemmän ripulin ja koleran kaltaisista taudeista. Esimerkiksi ripuliin kuolee edelleen yli 600 tuhatta alle 5-vuotiasta lasta joka vuosi.

Oikeus puhtaaseen veteen

Maailmanlaajuisesti yli 760 miljoonaa ihmistä joutuu juomaan likaista vettä ja 2,5 miljardilta ihmiseltä puuttuu pääsy asianmukaisen viemäroinnin piiriin. Kunnollisen vesijärjestelmän puuttuessa vesi saastuu, kun maatalouden ja teollisuuden jätteet päästetään vesistöihin. Myös kunnollisen sanitaation puute likaa vesiä. Käymälöiden puuttuessa tarpeet tehdään luontoon, josta bakteerit kulkeutuvat edelleen saastuttamaan alueen vesivarantoja.

Puhtaan veden saanti on monilla seuduilla haastavaa. Veden kantaminen pitkien matkojen päästä on usein naisten ja tyttöjen tehtävä, johon saattaa kulua useita tunteja päivästä. Painavien vesiasioiden kantaminen on raskasta työtä, eikä aikaa tai voimia jää koulunkäyntiin tai muuhun tuottavaan työhön. Kehitysmaiden tyttöjen koulunkäynnin esteeksi muodostuukin usein jokapäiväisen veden kantaminen. Myös puutteellinen sanitaatio voi olla este tyttöjen koulunkäynnille: usein tytöt jättävät koulun kesken myös siksi, ettei koulussa ole tytöille erillistä vessaa.

Kehitysmaiden vesi- ja sanitaatiohuoltoa pitäisikin pyrkiä parantamaan pysyvästi. On myös tärkeää tiedottaa puhtaan veden ja hyvän hygienian merkityksestä terveydelle. Jos käsien pesu ei muodostu rutiiniksi, vie huono hygienia puhtaan veden tuomat hyödyt. Lisäksi maailman vesivaroista huolehtiminen globaalisti on tärkeää. Jotta puhdasta vettä riittää kaikille, on esimerkiksi veden kulutukseen kiinnitettävä huomiota.

OPPITUNTI PUHTAAN VEDEN MERKITYKSESTÄ TERVEYDELLE

2x
45 min.

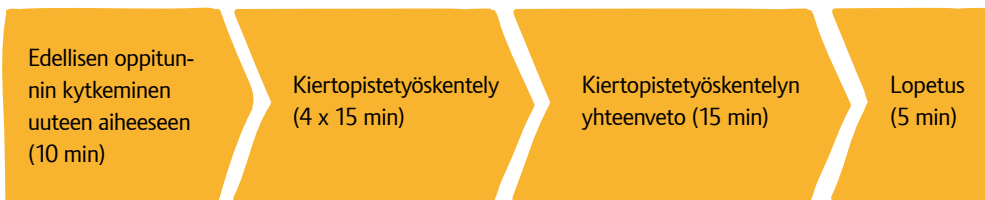
TAVOITTEET

Oppitunnin aikana pohditaan terveyteen vaikuttavia tekijöitä omakohtaisesti ja globaalisti sekä tutustutaan lasten terveydenhuoltoon, ravitsemukseen ja tautien ehkäisyyn. Tavoitteena on ymmärtää, että kehitysmaissa puhtaan veden rajallisella saannilla on suuri vaikutus lasten terveyteen.

OPPITUNTI TIIVISTETYNÄ

Neljännellä oppitunnilla käsitellään lasten terveyteen globaalisti vaikuttavia asioita: rokottamista, neuvolajärjestelmää, ravitsemusta sekä yleisimpiä lastensairauksia Suomessa ja toisaalta kehitysmaissa (vertailumaana Uganda). Aihetta käsitellään toiminnallisella kiertopistetyöskentelyllä.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Tutustua koulunkäyntiin eri aikakausilla. Huomata, että koulunkäyntiin liittyvät käytänteet ovat erilaisia eri paikkakunnilla, eri kouluissa ja eri opettajien luokissa. Oivaltaa yhtymäkohtia suomalaisen lapsen koulunkäynnin ja kehitysmaassa tapahtuvan koulunkäynnin väliltä.

Menetelmä: Haastattelujen purku, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko.

Lukekaa luokassa kaksi haastattelujen perusteella tehtyä kirjoitusta entisajan koulunkäynnistä. Pohtikaa yhdessä, mitä samankaltaisia piirteitä entisajan koulussa ja nykypäivän koulussa on kehitysmaiden koulunkäyntiin nähden.

Haastatteluja voidaan myöhemmin käyttää aineistona luokan lehteen tai muuhun tuotokseen.

KIERTOPISTETYÖSKENTELY

4 x
10 min.

Tavoitteet: Saada tietoa erityisesti pienten lasten terveyteen globaalisti eniten vaikuttavista tekijöistä, mm. puhtaasta vedestä ja rokotuksista sekä terveydenhuollosta.

Menetelmä: Kiertopistetyöskentely.

Tarvikkeet: Oppilaiden omat rokotus- ja neuvolakortit, kiertopisteiden tehtävänannot, luokan tietokone tai tietokonehuone, roolitekstit, pulpetit järjestettynä ryhmien työskentelypisteiksi.

Järjestä luokan pulpetit ennen tunnin alkua työskentelypisteiksi (esim. neljä pulpettia vastakkain). Jaa kullekin työskentelypisteelle oppimisympäristöstä tulostamasi ohje valmiiksi odottamaan. Tarkoitus on työskennellä neljän hengen ryhmissä niin, että jokainen ryhmä toimii yhdellä pisteellä 15 minuuttia ja vaihtaa sitten seuraavalle pisteelle.

Jokainen ryhmä käy harjoituksen aikana jokaisella työskentelypisteellä. Jos oppilaita on paljon, voit tehdä kaksi kiertopistealuetta vierekkäin, joista molemmista löytyy samat neljä pistettä.

Jaa oppilaat ryhmiin ja ohjeista ryhmät työskentelemään kiertopisteissä 15 minuuttia kerrallaan. Jokaisesta pisteestä tulee tehdä ohjeiden mukaiset muistiinpanot omaan vihkoon, jotta ryhmä pystyy esittelemään tekemänsä havainnot ja pohdinnat muulle luokalle.

KIERTOPISTETYÖSKENTELYN YHTEENVETO

15 min.

Tavoitteet: Jakaa ryhmien tuottamaa tietoa ja kokoamia pohdintoja oppilaiden välillä.

Menetelmä: Ryhmäkeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko.

Purkaka kiertopistetyöskentely keskustelemalla ryhmien vastauksista. Pyydä yhtä ryhmää jokaista pistettä kohden kertomaan omat vastauksensa koko luokalle.

Purkaka tehtävät, ja anna luokalle samalla oikeat vastaukset pisteiden tehtäviin:

- Ravitsemus: Lautasmallissa puolet lautasesta täytetään kasviksilla, neljännes perunalla, tummalla pastalla tai riisillä, viimeinen neljännes vähärasvaisella ja -suolaisella lihalla, kanalla, kalalla tai palkokasveilla. Aterian täydentää pala vähäsuolaista täysjyväleipää kasvimagariinilla sekä lasillinen rasvatonta maitoa tai piimää.
- Lääkärissä: Potilas 1 = tuhkarokko, potilas 2 = malaria, potilas 3 = hepatiitti-A. Pyydä ryhmiä esittelemään lyhyesti sairaudet, josta ne ovat hakeneet lisätietoa.
- Rokottaminen ja sairauksien vertailu: käykää pisteiden vastaukset keskustellen läpi.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

5 min.

Tavoitteet: Kiinnittää huomiota omaan vedenkulutukseen ja miettiä, voisiko oppilas itse vaikuttaa tottumuksiinsa. Saada tietoa vesiteitse tarttuvista taudeista.

Menetelmä: Pohdinta, tiedonhaku.

Tarvikkeet: Kysymykset kotitehtäviä varten tulostettuna oppimisympäristöstä, vihko, internet tai kirjasto.

Jaa oppilaille ennakoon tulostamasi kysymykset veden käytöstä tai heijasta ne kirjasta seinälle. Ohjeista oppilaita vastaamaan kysymyksiin vihkoonsa.

Kysymykset vedenkäytöstä:

1. Mihin kaikkeen käytät vettä päivän aikana? Kirjoita vihkoosi mahdollisimman monta veden käyttötarkoitusta.
2. Mihin käyttötarkoituksiin voi käyttää myös likaista vettä?
3. Mitkä taudit leviävät likaisen veden välityksellä? Etsi tietoa kirjastosta tai internetistä ja listaa mahdollisimman monta likaisen veden välityksellä tarttuvaa tautia.
4. Mitä tekisit jos sinulla olisi vain viisi litraa vettä käytössäsi koko päivänä?

Vaihtoehtoisesti voit pyytää oppilaita kuvaamaan päivän aikana kamerakännyköillään kaikki ne tilanteet joissa he käyttävät vettä. Tämä vaatii luokassa mahdollisuuden esitellä tuotokset seuraavan tunnin alussa. Myös likaisen veden käyttötarkoitukset oppilaat voivat halutessaan kuvata kamerakännyköillään. Luokassa voidaan järjestää kilpailu, jossa nokkelimman likaisen veden käyttötarkoituksen keksinyt oppilas kruunataan voittajaksi.

5

LAPSITYÖ

5. LAPSITYÖ

Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.

Artikla 32

Joka viides lapsi tekee töitä

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla ei saa teettää liian raskasta eikä pitkäaikaista työtä. Kuitenkin kehitysmaissa elää arviolta 170 miljoonaa 5–14-vuotiasta lasta, jotka joutuvat tekemään töitä. Täten joka viides maailman lapsista on joko koko- tai osa-aikaisesti töissä. Lapsityöläisistä yli 35 % elää Afrikassa, noin 50 % Aasiassa ja 7 % Latinalaisessa Amerikassa. Suhteellisesti lapsityöläisiä on kuitenkin eniten Afrikassa, missä lapsityö painottuu lähinnä perheiden harjoittamaan maanviljelyyn, kun taas Aasiassa lapset työskentelevät usein kodin ulkopuolisille työnantajille.

ILO (The International Labour Organization) määrittelee työntekijän minimi-ikäsi 15 vuotta, ellei maan laeissa määritellä korkeampaa suojaikää. Köyhimmille maille ILO sallii myös 14-vuotiaiden työntöön. ILO:n määritelmän mukaan 13–15-vuotiaat (köyhimmissä maissa 12–14-vuotiaat) saavat tehdä kevyttä työtä, joka ei haittaa heidän koulunkäyntiään tai muuta kehitystä ja on lyhytkestoista. Tällainen lasten tekemä työ tukee lapsen ja perheen hyvinvointia ja mahdollistaa rahallisesti esimerkiksi lapsen koulunkäynnin. Lapsilla ei kuitenkaan saa koskaan teettää erityisen vaarallisia tai raskaita töitä.

Haitallinen lapsityö häiritsee lapsen kehitystä

Useimmissa maissa lapsityövoiman käyttö on laitonta, mutta lapset työskentelevät siitä huolimatta. Työnantajat palkkaavat mielellään lapsia, koska heille voi maksaa alhaisempaa palkkaa kuin aikuisille. Lapset myös mukautuvat aikuisia helpommin huonoihin työehtoihin ja yksitoikkisiin työtehtäviin.

Lasten tekemä haitallinen työ jaetaan kahteen luokkaan: **lapsityövoimaan** ja **lapsityövoiman hyväksikäyttöön**. Lapsityövoima viittaa niihin työtä tekeviin lapsiin, joille työnteosta seuraa erilaisia negatiivisia vaikutuksia, kuten koulunkäynnin estymistä tai muuta sosiaalista tai fyysistä haittaa. Lapsityövoiman hyväksikäytöllä tarkoitetaan sitä, että lapsilla teetetään työtä, joka heikentää heidän terveyttään ja häiritsee normaalia kehitystä.

Lapsityövoiman hyväksikäytön tuntomerkkejä ovat muun muassa liian pitkät työajat, epäterveelliset tai vaaralliset työolosuhteet, riittämätön palkkaus, liian suuri vastuu nuorella iällä, koulunkäynnin estyminen sekä sosiaalisen, fyysisen tai henkisen kehityksen estyminen. Hyväksikäytön pahimmat muodot ovat lasten pakottaminen sotilaiksi, prostituutio ja pornoiteollisuus, velkaorjuus ja pakkotyö, ihmiskauppa, salakuljetus (esim. huumausaineiden) ja muu laiton toiminta. Lapsityövoiman hyväksikäytön vaikutukset ovat kauaskantoiset ja tuhoisat: työ yleensä estää lapsen koulunkäynnin osittain tai kokonaan ja altistaa hänet riistolle myös myöhemmin elämässä.

Lapsityön suurin syy on köyhyys. Köyhät perheet lähettävät lapsensa töihin taatakseen toimeentulonsa. Lasten osuus perheiden tuloista on kehitysmaissa ILO:n ja UNICEFin arvioiden mukaan 10–25 prosenttia. Lapsityövoiman käytön yleisyys vaihtelee maasta toiseen, ja siihen vaikuttavat myös perinteet, asenteet, tavat ja perheen vanhempien koulutustaso. Usein lapsille ei ole muuta vaihtoehtoa kuin työn tekeminen: työntekoa saatetaan pitää koulunkäyntiä tärkeämpänä vaihtoehtona, jos koulutusta ei ole toteutettu toivotusti tai sen ei uskota parantavan tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Lapsityön estämiseksi on tärkeää, että koulujärjestelmä toimii. Koulun on oltava ilmainen ja pakollinen paikka, jossa lapset viihtyvät ja saavat laadukasta opetusta. Myös perheiden ja yhteisöjen asenteiden on muututtava niin, että lasten koulunkäynti nähdään tärkeämpänä kuin työnteko. Nykypäivänä erityisesti tyttöjen kohdalla työ nähdään valitettavan usein hyödyllisempänä kuin koulunkäynti. Jokaisessa maassa pitäisi lisäksi olla lapsityön kieltävä lainsäädäntö, jota valvotaan.

OPPITUNTI LAPSITYÖSTÄ

2x
45 min.

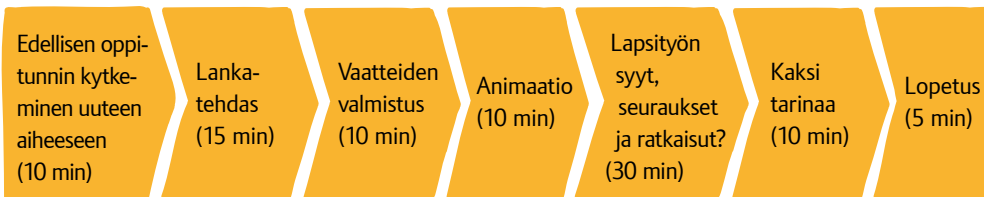
TAVOITTEET

Tavoitteena on saada tietoa aikuisen velvollisuudesta suojata lapsia lapsityöltä, joka vaarantaa tai haittaa lapsen koulutusta tai on vahingollista hänen terveydelleen tai kehitykselleen. Oppitunnin aikana harjoitellaan erottamaan lapsille sopiva ja sopimaton työ toisistaan sekä mietitään lapsityön syy- ja seuraussuhteita. Lisäksi pohditaan työnteon vaikutuksia lasten elämään ja mietitään, kuinka lapsityöltä voitaisiin välttyä.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Oppitunti alkaa lankatehdassimulaatiolla, jonka avulla virittäydytään lapsityöteemaan. Tämän jälkeen oppilaat tutkivat omia vaatteitaan ja niiden valmistusmaita, ja pohtivat yhdessä vaate-
tehtaiden työskentelyoloja. Lasten tekemän animaation avulla selvennetään käsitteitä haitallinen lapsityö ja lapsen tekemä työ sekä mietitään lapselle soveltuvia töitä. Lapsityöhön liittyviä käsitteitä ja syy–seuraussuhteita prosessoidaan miellekartan avulla. Lopuksi luetaan kahden lapsen tarinat ja mietitään, mitä vaikutuksia työllä on lapsen elämän ja tulevaisuuden kannalta, erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Keskustella vedenkulutuksesta ja likaisen veden haitoista, sekä käyttömahdollisuuksista. Oivaltaa miten puhtaan veden saatavuus voi suojata lasta lapsityövoimaksi joutumiselta.

Menetelmä: Opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko.

Keskustelkaa tunnin alussa oppilaiden vedenkulutukseen liittyvistä tottumuksista ja valinnoista sekä vertailkaa oppilaiden löytämiä tietoja likaisen veden välityksellä tarttuvista taudeista.

Puhdas vesi on jakautunut epätasaisesti maailmassa. Puhtaan veden puute ja huono sanitaatio vaikuttavat erityisesti tyttöjen asemaan. Koulunkäynti on vaarassa keskeytyä, sillä usein vedenhaku on tyttöjen tehtävä. Pitkät vedenhakumatkat vievät päivästä niin paljon aikaa, ettei koulunkäynti ole mahdollista. Tytöt voivat jättää koulun kesken myös siksi, ettei koulussa ole erillistä tyttöjen vessaa. Toimettomat lapset altistuvat helpommin myös muulle työnteolle.

Tavoitteet: Lapsityöteemaan virittäytyminen.

Menetelmä: Mielikuva, simulaatio.

Tarvikkeet: Langanpätkiä.

Laita luokan lattialle kasa lyhyitä langanpätkiä. Lapset asettuvat lattialle ja solmivat lyhyitä langanpätkiä yhteen muodostaen niistä pitkää lankanauhaa noin 5–10 minuutin ajan. Miettikää tämän jälkeen yhdessä, miltä työnteko tuntui ja miten lapsilta itseltään sujuisi esimerkiksi kahdeksan tunnin työpäivä. Hetki havainnollistaa hyvin, millaiset voivat olla lapsityöntekijän työskentelyolosuhteet.

Pohtikaa yhdessä, miksi lapset tekevät maailmalla töitä ja miten työnteko vaikuttaa lasten elämään.

VAAATTEIDEN VALMISTUS

10 min.

Tavoitteet: Maailmankartan käytön tehostuminen, maiden ja maanosien tunnistaminen sekä sen oivaltaminen, miksi tuotteiden valmistamisessa pyritään tehokkaaseen tuotantoon halvalla.

Menetelmä: Omien vaatteiden tutkiminen, keskustelu.

Tarvikkeet: Maailmankartta, vaate jota tarkastella.

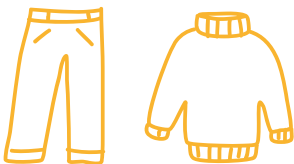

Heijasta oppimisympäristöstä maailmankartta videotykillä luokan seinälle. Pyydä oppilaita tarkistamaan jostakin omasta vaatekappaleestaan, missä maassa se on valmistettu, ja kertomaan luokalle vaateen valmistusmaa. Merkitse valmistusmaat kartalle tai kirjoita valmistusmaiden nimet taululle.

Pohtikaa yhdessä, painottuuko vaatteiden valmistus johonkin tiettyyn maanosaan. Vaatteita on yleensä halvempaa valmistaa maissa, joissa on matalampi elintaso kuin esimerkiksi Suomessa.

Tehtaiden sijaan suurin osa lapsityöläisistä työskentelee pelloilla tai tekee kotitöitä (kuten vedenkanto). Tehdastyöläisyys on kokonaisuudessaan lasten keskuudessa melko vähäistä, ja suurin osa lasten tekemästä työstä tehdään Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.

ARTIKLA 32 -ANIMAATIO

10 min.

Tavoitteet: Hahmottaa käsitteitä haitallinen lapsityö ja lapsen tekemä työ sekä pohtia, minkälainen työ on lapsille sallittua.

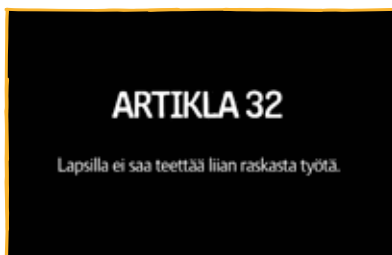
Menetelmä: Videoanimaatio, keskustelu.

Tarvikkeet: Video: Artikla 32.

Katsokaa animaatio luokan kanssa. Jaa tämän jälkeen luokka pareihin tai ryhmiin ja pyydä oppilaita keskustelemaan siitä, mitä eroa on haitallisella lapsityöllä ja lasten tekemällä työllä, joka ei vahingoita lasta. Missä menee haitallisen ja ei-haitallisen lapsityön raja?

Keskustelkaa yhdessä, mikä erottaa haitallisen ja ei-haitallisen lapsityön toisistaan. Eroja voi pohtia esimerkiksi oman elämän kautta: onko lapsen sopivaa auttaa kotona keittiötöissä, auttaa vanhempia mökillä metsätöissä, auttaa vanhempia hoitamaan heidän työnsä (toimistossa, kaupassa jne.)?

LAPSITYÖN SYYT, SEURAUKSET JA RATKAISUT?

30 min.

Tavoitteet: Hahmottaa lapsityön syitä ja seurauksia sekä etsiä ratkaisuja lapsityöongelmaan ja oppia hahmottamaan omaa ajattelua miellekartan avulla.

Menetelmä: Miellekartta.

Tarvikkeet: Vihko, valmis taulukko karttaan sijoitettavista sanoista.

Pyydä oppilaita piirtämään vihkoonsa miellekartta lapsityöstä. Aloittakaa miellekartan piirtäminen yhdessä: kehota oppilaita kirjoittamaan sivun keskelle sana ”lapsityö”. Tämän jälkeen miellekarttaan lisätään vielä kolme sanaa: ”syyt”, ”seuraukset” ja ”ratkaisut”.

Kun tehtävän yhteinen osuus on valmis, heijasta luokan seinälle oppimisympäristöstä taulukko, jossa on lueteltu sekaisin lapsityön syitä, seurauksia ja ratkaisuja kuvaavia sanoja. Anna oppilaiden tehtäväksi täydentää miellekarttaansa taulukon sanoilla. Oppilaiden tulee siis miettiä, mihin kohtaan miellekarttaa kukin taulukon asia kuuluu. Käykää lopuksi syntyneet miellekartat läpi aloittaen syistä ja päätyen ratkaisuihin.

Lapsityö on hyvin monimutkainen ongelma. Lapsityön totaalinen kieltö edistää harvoin lasten asemaa, sillä se ajaa lapset pimeisiin töihin (entistä huonompiin työolosuhteisiin). Lapsityöläisiä tulisi auttaa tarjoamalla joustavia koulutusmahdollisuuksia (aamupäiväkoulu, iltapäiväkoulu) sekä tietoa lasten oikeuksista.

KAKSI TARINAA

10 min.

Tavoitteet: Pohtia työn vaikutuksia lapsen elämään, kerrata lapsityön syitä ja seurauksia sekä miettiä lapsen oikeuksien toteutumista työtä tekevien lasten kohdalla.

Menetelmä: Tarina.

Tarvikkeet: Tarinat työssäkävivistä lapsista.

Lue luokassa ääneen oppimisympäristöstä löytyvät kaksi tarinaa työssäkävivistä lapsista.

Pohtikaa tämän jälkeen luokan kanssa vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä tarinan lasten elämään kuuluu?
- Miten he ovat mahdollisesti päätyneet lapsityöläisiksi?
- Miten työnteko vaikuttaa lasten elämään?

Pohtikaa oppilaiden kanssa yhdessä tarinan lasten tilanteiden yhteneväisyyksiä. Miettikää, toteutuvatko lapsen oikeudet heidän kohdallaan. Kiinnitä erityistä huomiota seuraaviin asioihin: turvallinen elinympäristö, terveys, koulutus, oikeus vapaa-aikaan ja suojelu.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

10 min.

Tavoitteet: Tutustua Reilun kaupan toimintaan ja saada ajatus siitä, että omilla kulutusvalinnoilla voi vaikuttaa suoraan lapsityövoiman hyväksikäyttöön.

Menetelmä: Tiedonhaku ja prosessointi, oma tuotos.

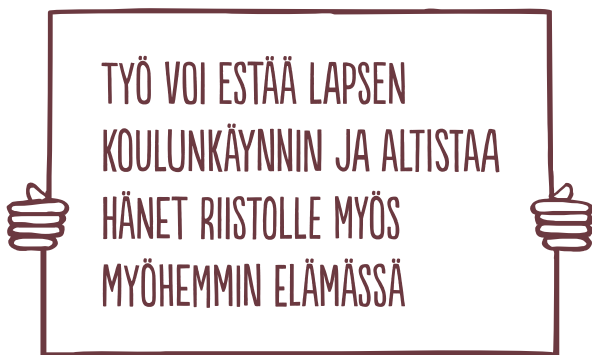
Tarvikkeet: Reilun kaupan logo, teksti Reilu kauppa ja lapsen oikeuksien sopimus, tietokone, vihko.

Näytä oppilaille valmiiksi oppimisympäristöstä esiin ottamasi Reilun kaupan logo. Kysy heiltä, ketkä tunnistavat logon ja mitä se tarkoittaa. Keskustelkaa hetki reilusta kaupasta ja oppilaiden kokemuksista Reilun kaupan tuotteista. Jaa oppilaille oppimisympäristöstä valmiiksi tulostamasi teksti ja ohjeista heitä pohtimaan tekstin avulla miten Reilu kauppa suhtautuu lapsityöhön ja minkä takia?

Jaa oppilaille lisäksi oppimisympäristöstäsi valmiiksi tulostamasi kuva, jonka oppilaat liimaa-
vat vihkoihinsa keskelle sivua. Pyydä oppilaita piirtämään kuvan ympärille asiat, jotka eivät mahdu kuvaan.

TYÖ VOI ESTÄÄ LAPSEN
KOULUNKÄYNNIN JA ALTISTAA
HÄNET RIISTOLLE MYÖS
MYÖHEMMIN ELÄMÄSSÄ

SYNTYMÄREKISTERÖINTI

6. SYNTYMÄREKISTERÖINTI

Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tuntea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.

Artikla 7

Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa.

Artikla 8

Syntymärekisteröinti on todistus olemassaolosta

Syntymärekisteröinti on suomalaisille niin itsestään selvää, että sen merkitystä ei tule ajatelleeksi. Suomessa lapsen syntymästä lähtee suoraan sairaalasta tieto rekisterin pitäjälle, joka rekisteröi olemassaolomme. Rekisteröinti onkin todistus lapsen olemassaolosta. Se on myös edellytys muiden ihmisoikeuksien täyttymiselle. Kun lasta ei ole virallisesti rekisteröity tai häneltä puuttuu syntymätodistus, ei lapsella ole virallista todistusta kansallisuudesta ja henkilöllisyydestä. Tämä tarkoittaa, että lapsella ei ole valtion kansalaisen oikeuksia. Syntymätodistuksen puute estää muiden virallisten henkilötodistusten hankkimisen. Lapsi, jolla ei ole voimassaolevaa syntymätodistusta, ei kykene todistamaan ikäänsä, mikä voi altistaa hänet lapsityövoiman, lapsikaupan ja muun hyväksikäytön uhriksi. Rekisteröinti auttaa nuoria tyttöjä välttymään lapsiavioliitoilta.

Syntymärekisteröintijärjestelmät ja rekisteröimättömyyden vaikutukset lapsen elämään vaihtelevat valtioittain. Monissa maissa syntymätodistuksen puute voi estää pääsyn valtion tarjoamiin terveys- ja koulutuspalveluihin. Esimerkiksi kansallisiin rokotusohjelmiin osallistuminen voi estyä, jos lasta ei ole rekisteröity. Lisäksi monissa maissa opetukseen osallistuminen vaatii henkilötodistuksen ja vaikka perusopetukseen osallistuminen olisikin mahdollista ilman syntymätodistusta, vaaditaan kansallisten tasokokeiden suorittamiseen ja ylemmälle koulutussolle siirtymiseen henkilöpapereita. Valtion näkökulmasta ajan tasalla olevat väestötilastot ovat tärkeitä, sillä ne mahdollistavat asianmukaisten koulutus- ja terveyspalveluiden suunnittelun.

Moni lapsi jää vaille syntymärekisteröintiä

Rekisteröimättömien lasten tilastointi on haasteellista, mutta maailmassa arvioidaan olevan noin 49 miljoonaa rekisteröimätöntä lasta. Etelä-Aasiassa ja Saharan eteläpuolisessa Afrikassa vain kolmannes alle viisivuotiasta lapsista on rekisteröity. Joissakin maissa, kuten Bangladeshissa, Liberiassa ja Etiopiassa, alle kymmenen prosenttia vastasyntyneistä saa syntymätodistuksen.

Sytä siihen, miksi vastasyntyneitä jää kehitysmaissa rekisteröimättä, on monia. Ensinnäkin monet vanhemmat ja jopa hallitukset eivät ymmärrä rekisteröinnin tärkeyttä. Joissakin valtioissa ei ole erillistä rekisteröintijärjestelmää, mikä voi tehdä asiasta vanhemmille hämmentävän ja vaikean. Monissa maissa, kuten Filippiineillä, syntymätodistus on maksullinen. Syntymätodistuksen hankkiminen voi myös vaatia vanhemmilta matkaa toiseen kaupunkiin ja monen päivän jonottamista, jolloin jotkut vanhemmat jättävät lapsensa rekisteröimättä. Joissakin maissa yksinhuoltajaäitien lapsia rekisteröidään vähän, koska äiti itse tai hänen perheensä tuntee häpeää eikä halua rekisteröidä häpeällisenä pitämäänsä asiaa. Joskus myös etniset vähemmistöt saattavat kohdata syrjintää hallituksen taholta, eikä niiden lasten rekisteröintiä tueta.

Syntymärekisteröintiä voidaan edistää vaikuttamalla valtioiden lainsäädäntöön, esimerkiksi maksuttoman rekisteröinnin mahdollistamiseksi. Rekisteröintijärjestelmien kehittämisessä voidaan hyödyntää uutta teknologiaa. Joissakin maissa on saatu hyviä tuloksia tekstiviestin avulla tapahtuvasta rekisteröinnistä. Myös tietoisuuden lisääminen rekisteröinnin merkityksestä on tärkeää.

Syntymärekisteröinnin puute ei tarkoita automaattisesti sitä, että henkilöllä ei ole minkään maan kansalaisuutta. Kansalaisuudettomuutta tuottaa rekisteröinnin puute yhdistyneenä esimerkiksi pakolaisuuteen, maahanmuuttoon tai kansallisen lainsäädännön puutteisiin.

OPPITUNTI OIKEUDESTA SYNTYMÄREKISTERÖINTIIN

2x
45 min.

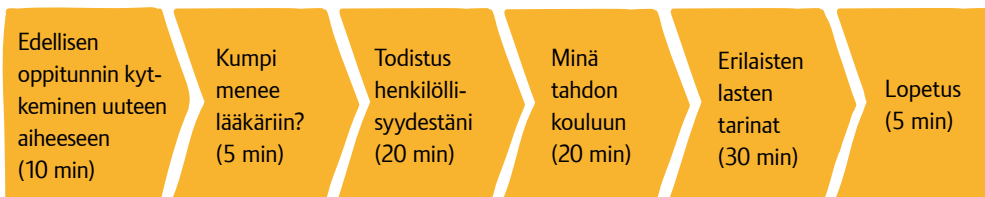
TAVOITTEET

Tavoitteena on tuoda esille, mitä syntymärekisteröinti tarkoittaa ja miten esimerkiksi meidät suomalaiset rekisteröidään. Pyrkimyksenä on ymmärtää, mitä hyötyä syntymärekisteröinnistä on ja minkälaisia haittoja lapselle on siitä, ettei häntä ole rekisteröity.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Oppitunti perehdyttää oppilaat syntymärekisteröintiin. Tunnin aluksi mietitään, kuinka samanimiset ja yhtä vanhat lapset voidaan erottaa toisistaan. Tämän jälkeen syvennytään syntymärekisteröintiin ja askarrellaan kuvitteelliselle lapselle henkilöllisyystodistus. Lasten tekemän animaation avulla pohditaan syntymärekisteröinnin vaikutuksia lapsen tulevaisuuden kannalta. Tunnin lopuksi kirjoitetaan tarinoita erilaisista tilanteista, joissa lapsella on syntymätodistus tai se puuttuu, ja keskustellaan tarinoiden opetuksista.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Kerrata edellisen tunnin aihetta lyhyesti, muodostaa yhteys lapsityön ja syntymärekisteröinnin välille.

Menetelmä: Parikeskustelu, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko.

Pyydä muutamaa oppilasta näyttämään muulle luokalle mitä he ovat piirtäneet kotitehtävän kuvan ympärille. Keskustelkaa ja vertailkaa asioita, joita oppilaat ovat piirtäneet. Pyydä tämän jälkeen oppilaita keskustelemaan vierustoverin kanssa Reilun kaupan suhtautumisesta lapsityöhön. Pyydä heitä miettimään erityisesti sitä, miten Reilu kauppa perustelee kantansa. Purkkaa keskustelu lopuksi yhteisesti, jotta jokaiselle oppilaalle syntyy ymmärrys Reilun kaupan periaatteesta. Kerro lopuksi kotitehtävän kuvan todellinen tarina. Pohtikaa vielä yhdessä, kuinka voidaan tietää, onko työtä tekevä nuori henkilö 16- vai 18-vuotias?

KUMPI MENEÄ LÄÄKÄRIIN?

5 min.

Tavoitteet: Johdatella päivän aiheeseen ja herätellä oivaltamaan, miksi ihmisten tietojen rekisteröinti on tärkeää.

Menetelmä: Parikeskustelu.

Tarvikkeet: Lasten kuvat.

Heijasta oppimisympäristöstä luokan seinälle kaksi lapsen kuvaa. Kerro oppilaille, että kummankin lapsen nimi on Betzabé Condori ja he ovat molemmat 11-vuotiaita.

Pyydä oppilaita keskustelemaan pareittain:

- Kuinka lapset voi erottaa toisistaan?
- Kuinka tiedetään, kummalle lapsista lähetetään kutsu lääkäriin?

TODISTUS HENKILÖLLISYYDESTÄNI

20 min.

Tavoitteet: Hahmottaa, mikä on henkilöllisyystodistus ja mitä tarkoittaa syntymärekisteröinti, oivaltaa että syntymärekisteröinti on edellytys lapsen oikeuksien toteutumiseksi. Miettiä, miksi kehitysmaissa on lapsia, jotka jäävät rekisteröinnin ulkopuolelle, ja mitä seurauksia tästä voi lapselle olla.

Menetelmä: Askartelu, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Eri-ikäisten lasten kuvia, paperia, liimaa, saksia.

Heijasta taululle lasten kuvat ja ohjeista oppilaat valitsemaan lapsista yksi, jolle hän askartelee henkilöllisyystodistuksen. Henkilöllisyystodistuksesta tulee selvittää lapsen etunimet ja sukunimi, syntymäpaikkakunta, kansalaisuus ja syntymäaika (mahdollisesti myös suomalainen sosiaaliturvatunnus). Oppilaat voivat piirtää henkilöllisyystodistukseen myös lapsen kuvan.

Kun henkilöllisyystodistukset ovat valmiita, keskustelkaa oppilaiden kanssa siitä, miksi Suomessa lapset rekisteröidään automaattisesti heti synnytyslaitoksella, kun taas joissakin maissa on lapsia, joita ei rekisteröidä lainkaan. Pyydä oppilaita miettimään parin kanssa syitä siihen, miksi lasta ei rekisteröidä.

MINÄ TAHDON KOULUUN -ANIMAATIO

20 min.

Tavoitteet: Ymmärtää syntymärekisteröinnin vaikutukset lapsen loppuelämän kannalta ja toisaalta rekisteröimättä jättämisen mukanaan tuomat riskit yksilölle sekä kehittyä tarinankertojana.

Menetelmä: Video, tarina.

Tarvikkeet: Video: Minä tahdon kouluun, vihko.

Jaa oppilaat 3–4 hengen ryhmiin. Näytä oppilaille ensimmäiset 42 sekuntia animaatiosta Minä tahdon kouluun. Anna ryhmille tehtäväksi keksiä animaatiolle loppuratkaisu. Keskustelkaa oppilaiden keksimistä ratkaisuista esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- Miten ratkaisu vaikuttaa päähenkilön tulevaisuuteen?
- Minkälaisia tulevaisuuden haaveita uskotte päähenkilöllä olevan?
- Vaikuttaako ratkaisu haaveiden toteutumiseen?
- Muuttuvatko päähenkilön haaveet ratkaisun myötä?

Näytä oppilaille keskustelun jälkeen loput animaatiosta. Loppuratkaisussa käy ilmi, että syntymätodistuksen puute on yksi syy siihen, miksi maailmassa on lapsia, jotka eivät käy koulua. Miettikää oppilaiden kanssa, vaikuttaako syntymärekisteröinnin puute myös muiden lapsen oikeuksien toteutumiseen?

ERILAISTEN LASTEN TARINAT

30 min.

Tavoitteet: Asettua erilaisiin tilanteisiin ja kirjoittaa sen perusteella tarina, tutustua prosessikirjoittamiseen ja harjoitella palautteen antamista sekä vastaanottamista. Miettiä, kuinka saatua palautetta kannattaa käyttää hyödyksi omassa toiminnassa. Kerrata, mitä vaikutuksia syntymärekisteröinnillä on lapsen elämään ja tulevaisuuteen.

Menetelmä: Tarina, vaiheittainen kirjoittaminen.

Tarvikkeet: Vihko, kuvaukset neljän 11-vuotiaan lapsen elämäntilanteista tulostettuina.

Oppilaiden tehtävänä on kirjoittaa tarina 11-vuotiaan lapsen tavallisesta päivästä annetun kuvauksen perusteella. Jaa kullekin oppilaalle yksi oppimisympäristöstä tulostamistasi teksteistä, jotka kertovat lasten elämäntilanteista. Pyydä oppilaita ensin kirjoittamaan aiheesta kolmen minuutin ajan kaikkea mieleen tulevaa.

Tämän jälkeen kirjoitus annetaan toiselle oppilaalle luettavaksi. Kommentoija kirjoittaa tekstin pohjalta huomioitaan ja kysymyksiä kirjoittajalle, jotta tämä voi kehittää tarinaansa eteenpäin ja vastata tarinassa lukijan esittämiin tarkentaviin kysymyksiin.

Tämän jälkeen kirjoitukset palautetaan kirjoittajalle, joka jäsentää ja kehittää tarinaansa eteenpäin 15 minuutin ajan. Kun tarinat ovat valmiita, lukekaa muutama niistä ääneen. Voitte lukea ääneen myös kaksi saman aiheen erilaista tarinaa ja keskustella niistä: mitä ”opetuksia” tai johtopäätelmiä tarinoista löytyy? Tarinoista voidaan työstää myöhemmin luokkaan tai koulun käytävälle näyttely tai muu esitys, esimerkiksi animaatio tai lehti.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

5 min.

Tavoitteet: Opetella tiedon hakua internetistä, sekä tiedon luotettavuuden analysointia. Oppia mihin eri tarkoituksiin passia, henkilökorttia, kelakorttia ja syntymärekisteriä tarvitaan. Oppia miltä viranomaistaholta asiakirjat Suomessa saa.

Menetelmä: Tiedon analysointi ja hakeminen.

Tarvikkeet: Vihko, kuvaukset passista, henkilökortista, kelakortista, sekä syntymärekisteristä.

Jaa oppilaille oppimisympäristöstä etukäteen tulostamasi kuvaukset asiakirjoista ja pyydä heitä selvittämään seuraavaksi kerraksi, mihin näitä asiakirjoja tarvitaan. Voit ohjeistaa oppilaita ensin kysymään asiasta sisarukseltaan tai kaveriltaan, sitten vanhemmalta tai muulta aikuiselta ja lopuksi tarkistamaan tiedot esimerkiksi internetistä.

MAAILMASSA ARVIOIDAAN OLEVAN NOIN
49 MILJOONAA REKISTERÖIMÄTÖNTÄ LASTA

7

MIELIPIIDE JA OSALLISTUMINEN

7. MIELIPIIDE JA OSALLISTUMINEN

Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa, ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Artikla 12

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.

Artikla 13

Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.

Artikla 17

Lapsella on oikeus omaan mielipiteeseen

Kaikilla maailman lapsilla on oikeus omaan mielipiteeseen niin pienissä kuin suuremmissakin asioissa. Useissa Lapsen oikeuksien sopimuksen artikloissa sivutaan lapsen vapautta ilmaista mielipiteensä ja lapsen oikeutta osallisuuteen. Lapsilla on oikeus hankkia, välittää ja vastaanottaa tietoa ja ajatuksia, ja heille on annettava mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. **YK:n ihmisoikeuksien julistus** takaa ilmaisuvapauden kaikille, sisällyttäen siihen oikeuden vastaanottaa ja jakaa informaatiota ja ajatuksia kaikin keinoin. Lapsen oikeuksien sopimus täsmentää näitä oikeuksia lasten näkökulmasta, huomioiden lapsen kehitystason ja kypsyymisen merkityksen.

On tärkeää, että lapset voivat hyödyntää mediaa tiedonlähteenä. Samanaikaisesti heitä tulisi kuitenkin suojella haitallisilta mediaviesteiltä. Tätä silmällä pitäen lapsia on kasvatettava kriittisemmiksi median käyttäjiksi ja kuluttajiksi. Tiedotusvälineet sekä tieto- ja viestintäteknologia näyttävät tärkeää osaa tämän päivän lasten elämässä.

Lasten maailmassa informaatiotulva on valtava, eikä siltä voi välttyä. Lapset katsovat televisiota, lukevat lehtiä, näkevät mainoksia ja viettävät yhä enemmän aikaa verkossa käyttäen taitoja, joita he oppivat nopeasti ikätovereiltaan. Lapset käyttävät verkon työkaluja pelaamiseen, chattaamiseen, bloggaamiseen, musiikin kuunteluun, kuvien lataamiseen itsestään ja toisten ihmisten tavoittamiseen verkossa. Koska lasten ja vanhempien mediataitojen välillä on iso aukko, useat aikuiset eivät tiedä, mitä lapset verkossa tekevät tai kuinka he toimivat siellä. Mediakasvatus on tästäkin näkökulmasta olennaista.

Lasten oikeus osallistua

Sen lisäksi, että lapsella on oikeus ilmaista itseään ja hakea, vastaanottaa sekä tuottaa tietoa, hänellä on oikeus ilmaista näkemyksensä itseään koskevissa asioissa ja osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon iän ja kehitystason mukaisesti. Aikuisilla onkin velvollisuus kuulla lasta, kunnioittaa hänen mielipidettään sekä huomioida päätöksissään lapsen etu.

Mielekkään osallistumisen edellytys on, että aikuiset kunnioittavat lapsen kykyä osallistua päätöksiin ja tunnustavat heidät kumppaneikseen. Muuten lasten osallistuminen jää nimelliseksi: lapset saavat ilmaista mielipiteensä, mutta eivät voi varmistua siitä, että mielipide huomioidaan päätöksenteossa.

Lapsen mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi häntä koskevissa päätöksissä voi olla ratkaisevan tärkeää. Esimerkiksi Guinea-Bissausta kotoisin oleva 14-vuotias tyttö kertoi radiossa ajatuksiaan lapsiavioliitosta. Hänen isänsä kuuli tyttärensä puheen ja lupasi sallia tämän naimisiinmenon vasta, kun tämä tuntisi itse olevansa siihen valmis.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on osallistumisoikeuden lisäksi samanlainen oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä kuin aikuisillakin. Suomessa lapsilla on nykypäivänä mahdollista osallistua myös yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, esimerkiksi koulun oppilaskunnassa sekä erilaisissa järjestöissä.

OPPITUNTI MIELIPITEESTÄ JA OSALLISTUMISESTA

2x
45 min.

TAVOITTEET

Tavoitteena on tuoda esille seikka, joka voi aikuisilla unohtua helposti päätöksenteossa: lapsilla on oikeus osallistua päätöksentekoon ja tuoda mielipiteensä esiin. Lisäksi pohditaan erilaisia argumentointitapoja, oikeuden ja velvollisuuden eroa ja rohkaistaan lapsia oman mielipiteen ilmaisuun. Tavoitteena on ymmärtää, että mielipiteen ilmaisuun kuuluu kiinteästi myös oman kannan perustelu, ja samalla opitaan kuuntelemaan toisen mielipidettä ja perusteluja sekä ymmärretään, että perusteleminen on eri asia kuin väittely.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Oppitunnilla käsitellään lapsen oikeutta osallistua, vaikuttaa ja ilmaista mielipiteensä. Draamatehtävän avulla eläydytään erilaisiin rooleihin ja mietitään, miten mielipidettä voi ilmaista erilaisissa tilanteissa. Tunnin lopussa harjoitellaan mielipiteen perustelua ja toisen osapuolen mielipiteen kuuntelua sekä siihen vastaamista luokan omien väittelyiden avulla.

Sekä draama että väittely ovat aikaa vieviä menetelmiä, voitkin halutessasi valita näistä toisen ja toteuttaa sen syvemmin ja jättää toisen menetelmistä vähemmälle käsittelylle.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Kerrata erilaisten asiakirjojen merkityksiä sekä miettiä, miten jonkin asiakirjan puuttuminen vaikuttaa ihmisen elämään.

Menetelmä: Opetuskeskustelu, äänestys.

Tarvikkeet: Vihko.

Keskustelkaa yhdessä siitä, mitä asiakirjoja kotitehtävän teksteissä kuvattiin ja mihin niitä tarvitaan. (Oikeat vastaukset: teksti 1: passi, teksti 2: henkilöllisyystodistus, teksti 3: kelakortti, teksti 4: syntymärekisteri.) Miettikää samalla, mitä haittaa voi olla siitä, että ihmiseltä puuttuu jokin asiakirjoista. Kerratkaa lyhyesti, mitä voi tapahtua tai jäädä tapahtumatta, jos lasta ei rekisteröidä hänen syntyessään. Kysy oppilailta lopuksi, onko heidän mielestään parempi, että alaikäinen saa olla vanhemman passissa vai että alaikäisellä on oma passi. Kokoa mielipiteet käsiäänestyksellä. Pyydä tämän jälkeen muutamaa oppilasta perustelemaan mielipiteensä.

MILTÄ ELÄMÄ TUNTUU?

25 min.

Tavoitteet: Eläytyä erilaisiin mielipiteenilmaisutilanteisiin, miettiä, saavatko lapset eri puolilla maailmaa ilmaista mielipidettään ja onko lasten mielipiteillä painoarvoa. Samalla mietitään, minkälaisissa tilanteissa lapsen mielipiteellä tulisi olla erityistä painoa.

Menetelmä: Draama tai keskustelu.

Tarvikkeet: Taustakuvaukset draamaa varten.

Ja luokka 3–4 hengen ryhmiin ja anna kullekin ryhmälle oppimisympäristöstä tulostamasi taustakuvaus yhden lapsen tilanteesta. Jokaisen ryhmän tehtävänä on työstää taustakuvausten pohjalta kahden minuutin pituinen keskustelu tai esitys draaman keinoja hyödyntäen.

Pyydä ryhmiä esittämään kohtauksensa vuorotellen muulle luokalle. Pohtikaa esitysten jälkeen yhdessä, mikä oli lapsen rooli draaman kuvaamassa tilanteessa. Voitte luokassa myös sopia, että tilanne näytellään uudelleen keskustelun perusteella (omstart). Tällöin draaman rooleja voidaan muokata esimerkiksi ottamalla näytelmästä pois tai lisäämällä siihen henkilöitä ja muuttamalla lapsen tunnetta tai ajattelua tai jonkin aikuisen toimintaa. Kiinnittäkää tällöin huomiota siihen, muuttuuko draaman loppuratkaisu.

Voitte pohtia yhdessä myös sitä, mistä tai keneltä lapsi voisi kussakin tilanteessa saada apua oman mielipiteensä ilmaisun tueksi. Kaikkia aiheita ei tarvitse ottaa käsittelyyn ja yhteen draamaan voi keksiä yhden tai kaksi lisähahmoa eli aiheita voi muokata ryhmän mukaan.

Muistuta oppilaita siitä, että kukaan ei toimi draamassa omana itsenään eikä esitä omia mielipiteitään, vaan toimii roolihahmon kautta.

VÄITTELY

50 min.

Tavoitteet: Rohkaistua ilmaisemaan mielipiteensä, oppia perustelemaan mielipiteensä ja oppia taustoittamaan ajatuksiaan. Lisäksi tavoitteena on oppia kuuntelemaan toisen mielipidettä ja väittelemään rakentavasti sekä ymmärtää, mitä eroa on kiistelyllä ja väittelyllä.

Menetelmä: Väittely.

Tarvikkeet: Ohjeet väittelyä varten, vihko.

Lapsen oikeuksien sopimuksen nojalla lapsella on oikeus mielipiteeseen. Lapsella on myös muun muassa oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Järjestäkää tämän kunniaksi luokassa väittelytilaisuus. Johdattele oppilaat väittelyyn tulostamalla oppimisympäristöstä heille ohjeet väittelyä varten ja kertaamalla perusasiat yhteisesti.

Jaa oppilaat ryhmiin niin, että syntyy kuusi joukkuetta ja myöhemmin kolme väittelyä. Jokainen ryhmä saa väittämän, jota heidän tulee puolustaa. Ryhmät saavat 15 minuuttia aikaa valmistella väitteelleen perusteluja, jotka ryhmän joukostaan valitsema sihteeri kirjoittaa vihkoonsa. Perustelut kannattaa suunnitella ja jakaa niin, että jokaisella ryhmän jäsenellä on oma perustelunsa väittelyssä. Perusteluiden lisäksi ryhmien tulee miettiä lyhyt alkupuheen-vuoro, jolla he avaavat väittelyn. Ennen väittelyä ryhmien kannatta pohtia myös, miksi heidän väittämänsä on tosi tai miksi sen tulisi toteutua. Ohjeista oppilaita miettimään etukäteen myös vastaväittäjien perusteluja ja vastauksia niihin.

Esimerkkejä väittelyaiheista:

- Vanhempien tulee rajoittaa lasten tietokoneiden käyttöä. / Vanhempien ei pitäisi rajoittaa lasten tietokoneiden käyttöä.
- Välitunnilla pitäisi saada olla sisällä. / Välitunnilla pitäisi mennä ulos.
- Kesäloman tulisi olla pidempi. / Kesäloman tulisi olla lyhyempi.
- Lapsilla pitää olla karkkipäivä. / Lasten tulisi saada syödä karkkia halutessaan.
- Koululiikunnan tulisi olla valinnaista. / Koululiikunnan on syytä olla pakollista.
- Tietokoneen käyttö vapaa-ajalla on hyödyllistä. / Tietokoneen käyttö vapaa-ajalla ei ole hyödyllistä.
- Koulussa on hyvä olla kokeita. / Koulussa ei tulisi olla kokeita.
- 11-vuotiaana pitää saada olla Facebookissa. / 11-vuotiaan ei vielä kuulu olla Facebookissa.

Väittelytilaisuudessa kaksi ryhmää vuorollaan asettuu luokan eteen. Ryhmät asettuvat toisiaan vastakkain (kyljet luokkaa kohden), ja muut ryhmät toimivat yleisönä. Puheenjohtaja antaa toiselle väittelevistä ryhmistä aloitusvuoron, jolloin he saavat esittää lyhyen alkupuheenvuoron. Tämän jälkeen vuoro siirtyy toiselle ryhmälle.

Alkupuheenvuorojen jälkeen ryhmät perustelevat kantaansa vuorotellen. Puheenjohtajana toimivan opettajan tehtävänä on säännöstellä keskustelua siten, ettei ryhmien argumentointi venähdä vaan perustelut pysyvät lyhyinä ja molemmat ryhmät saavat suunvuoron. Väittely voi päättyä itsestään, kun molempien argumentit on käytetty ja vahvempi argumentointi on voittanut. Vaihtoehtoisesti puheenjohtaja lopettaa väittelyn.

Kun ensimmäinen väittely on käyty, siirrytään seuraavaan. Jokainen väittely kestää maksimissaan 10 minuuttia, jolloin väittelytilaisuus itsessään kestää noin 30 minuuttia.

Kun kaikki väittelyt on pidetty, voitte vielä äänestää luokassa siitä, mikä väittelyistä oli paras. Lisäksi voitte toteuttaa luokassa ”loppuverryttelyn”, jossa oppilaat äänestävät asettumalla mielipiteensä perusteella eri asentoon. Väittelyjä oli kolme, joten mielipiteet voidaan ilmaista esimerkiksi seuraavalla tavalla: oppilaat, joiden mielestä ensimmäinen väittely oli paras, menevät kyykkyyn; oppilaat, joiden mielestä toinen väittely oli paras, kumartuvat; oppilaat, joiden mielestä kolmas väittely oli paras, seisovat suorassa kädet kohti kattoa. Puheenjohtaja laskee äänestyksen tuloksen ja julkistaa yleisön mielipiteen.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

5 min.

Tavoitteet: Orientoitua kestävän kehityksen tuntiin, tutustua kestävään kehitykseen liittyviin käsitteisiin, harjaannuttaa tarkkuutta ja pitkäjänteisyyttä.

Menetelmä: Sanojen etsiminen, sanaselitys.

Tarvikkeet: Ristikko, vihko, internet tai kirjasto tai muu ympäristö tiedonhaku varten.

Jaa oppilaille oppimisympäristöstä ennen tuntia tulostamasi ristikkopohjat. Ohjeista oppilaita etsimään ristikosta kotona mahdollisimman monta sanaa. Kerro, että kaikille sanoille tulisi myös etsiä merkitys, ja nämä sanojen selitykset tulee kirjoittaa omaan vihkoon.

LAPSEN OIKEUDET JA KESTÄVÄ KEHITYS

8. LAPSEN OIKEUDET JA KESTÄVÄ KEHITYS

Lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.

Artikla 27

Ihmisen erilaiset ympäristöt

Meitä ympäröivää maailmaa voidaan tarkastella monenlaisista näkökulmista. Luonnonympäristön ohella toimimme taloudellisessa, sosiaalisessa ja kulttuurisessa ympäristössä, joilla kaikilla on suuri merkitys lasten hyvinvoinnille.

Taloudelliseen ympäristöön kuuluvat yksilön näkökulmasta kokonaisvaltaisesti talouteen liittyvät asiat, kuten taloussuhdanne, alueen talouden rakenne ja ihmisen käytettävissä olevat varat. Ihmisen sosiaalinen ympäristö koostuu hänen elin- ja työskentelyoloistaan, koulutuksesta, niistä yhteisöistä, joihin hän kuuluu, sekä vuorovaikutuksesta häntä ympäröivien ihmisten kanssa. Kulttuuriseen ympäristöön kuuluvat esimerkiksi kieli, tavat, arvot, esineet ja rakennukset. Ihmisten vuorovaikutus erilaisten ympäristöjen kanssa vaikuttaa monin tavoin lapsen oikeuksien toteutumiseen.

Kestävä kehitys tukee oikeuksien toteutumista

Lapsen oikeuksien sopimuksella on monenlaisia ympäristöolottuvuuksia. Toteutuessaan sopimus takaa lapselle esimerkiksi oikeuden nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta ja puhtaasta juomavedestä. Nämä molemmat oikeudet edellyttävät, että sopimusvaltiot

huolehtivat myös ympäristönsä kestävästä kehityksestä. Kestävä kehitys tarkoittaa toimintatapa, joka tyydyttää nykyajan ihmisten tarpeet vaarantamatta kuitenkaan tulevien sukupolvien kykyä tyydyttää omia tarpeitansa. Kestävän kehityksen voi jakaa sosiaaliseen, kulttuuriseen, taloudelliseen ja ekologiseen kestävyYTEEN.

Sosiaalinen kestävyys tarkoittaa ihmisten välistä tasa-arvoa ja riittävän toimeentulon ja hyvinvoinnin takaamista kaikille. Lapsen oikeuksien kannalta katsottuna tämä tarkoittaa perustarpeiden turvaamista, kuten riittävää ravintoa sekä koulutuksen ja terveyspalveluiden saatavuutta. Toimeentulon turvaaminen ilman lapsityövoiman hyväksikäyttöä on sosiaalisen kestävyuden kannalta tärkeää.

Kulttuurisen kestävyuden näkökulmasta erilaisten kulttuurien hyväksyminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen on olennaista. Lapsella on oikeus saada tietoa omasta ja muiden kulttuureista esimerkiksi osallistumalla kulttuuri- ja taide-elämään.

Taloudellisen kestävyuden perusedellytyksenä on valtioiden tasapainoinen talouskasvu. Tämä tarkoittaa sitä, ettei valtioiden talous perustu velkaantumiseen tai esimerkiksi luonnonvarojen tuhlaamiseen. Taloudellinen kestävyys on edellytys lapsen oikeuksien kannalta tärkeiden peruspalveluiden, kuten koulutuksen ja terveydenhuollon, turvaamiselle. Taloudellinen kestävyys siis vahvistaa sosiaalista kestävyyttä. Toisaalta sosiaalinen kestävyys on edellytys talouden kestäväälle kehittämiselle: hyvinvoivat ihmiset jaksavat varmemmin osallistua työelämään ja yhteiskunnan taloudelliseen kehittämiseen.

Ekologinen kestävyys tarkoittaa luonnonympäristön, biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttämistä sekä luonnonvarojen kestävää käyttöä. Ekologinen kestävyys on tärkeää, sillä muutokset luonnonympäristössä aiheuttavat suuria haasteita lapsen oikeuksien toteutumiselle. Mikäli esimerkiksi ruuantuotanto vaikeutuu lisääntyvien tulvien tai kuivuuden seurauksena, sillä on suoria vaikutuksia lasten ravitsemukseen ja hyvinvointiin. Myös suurten luonnonkatastrofien vaikutukset lapsen oikeuksien toteutumiseen ovat huomattavia. Niiden aiheuttamissa poikkeusoloissa on tärkeää huolehtia lapsen oikeudesta suojeluun sekä turvattava mahdollisuus koulunkäyntiin ja terveyspalveluiden saantiin.

OPPITUNTI LAPSEN OIKEUKSISTA JA KESTÄVÄSTÄ KEHITYKSESTÄ

2x
45 min.

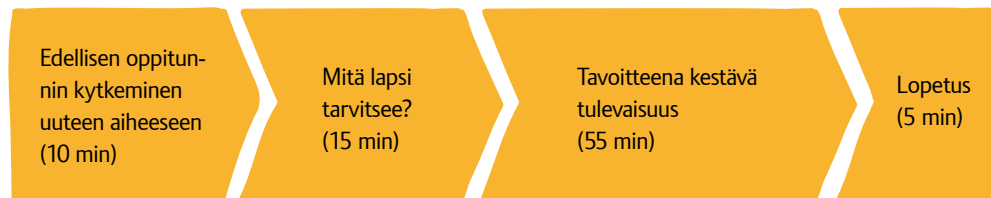
TAVOITTEET

Tavoitteena on laajentaa ympäristön käsitettä globaalikasvatuksen näkökulmasta koskemaan luonnonympäristön lisäksi sosiaalista-, kulttuurista- ja taloudellista ympäristöä sekä tutustua kestävän kehityksen eri ulottuvuuksiin. Samalla huomataan, miten ihmisen toiminta vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman kanssa vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Kahdeksannen oppitunnin alussa syvennyttään ympäristön käsitteeseen valokuvien avulla. Samalla pohditaan kuinka ympäristö voi vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen. Kestävän kehityksen eri ulottuvuuksia avataan yhteistoiminnallisen oppimisen kautta. Yhteenvetona yhteistoiminnallisesta oppimisesta tehdään ”kestävän kehityksen ihminen” -muotokuva, johon on koottu määritelmä kestävän kehityksen arvojen mukaan elävästä ihmisestä.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Kerrata kestävään kehitykseen liittyviä käsitteitä ja selventää epäselviä käsitteitä. Helpottaa oppitunnin sisällön ymmärtämistä.

Menetelmä: Opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko, ristikko.

Käykää läpi edellisen tunnin kotitehtäväksi saatu ristikko. Anna oppilaiden kertoa löytämänsä sanat ja niiden selitykset. Näytä ristikosta ne sanat, joita oppilaat eivät olleet löytäneet, ja kysy oppilailta selityksiä sanoille. Keskustelkaa epäselviksi jääneistä käsitteistä yhdessä.

MITÄ LAPSI TARVITSEE?

15 min.

Tavoitteet: Laajentaa oppilaiden käsitystä siitä, mitä ympäristö tarkoittaa, pohtia, mitä hyvää tulevaisuutta varten tarvitaan, sekä miettiä ympäristön ja lapsen oikeuksien toteutumisen suhdetta.

Menetelmä: ryhmätyöskentely.

Tarvikkeet: post-it-lappuja, kyniä, taulu.

Jaa oppilaat kuuteen pienryhmään. Piirrä tai pyydä oppilaita piirtämään taululle ihmishahmo. Jaa oppilaille post-it-lappuja, joihin he kirjoittavat harjoituksen vastaukset.

1. Pyydä oppilaita miettimään asioita, joita ilman ihminen ei voi elää. Oppilaat kirjoittavat mieleen tulleet asiat post-it-lapulle ja käyvät liimamassa ne liitutaululle.
2. Pyydä oppilaita kirjoittamaan seuraavalle lapulle asioita, joiden avulla lapsi voi saada hyvän tulevaisuuden. Nämäkin laput kiinnitetään liitutaululle.
3. Pyydä oppilaita kirjoittamaan kolmannelle lapulle asioita, joista he nauttivat omassa elämässään. Oppilaat kiinnittävät nämäkin laput liitutaululle.

Kun kaikki laput ovat paikoillaan, kirjoita ihmisen ympärille otsikot: elinympäristö, sosiaalinen ympäristö, kulttuuriympäristö, taloudellinen ympäristö. Pohtikaa otsikoiden ja liimalappujen avulla, mistä ympäristö muodostuu. Siirrä laput keskustelun jälkeen oman otsikkonsa alle (esim. koti - elinympäristö, kaverit - sosiaalinen ympäristö, raha - taloudellinen ympäristö, uskonto - kulttuuriympäristö).

Lapsen oikeuksien toteutuminen voi olla uhattuna aivan kaikissa maailman maissa. Tämän vuoksi on tärkeää tehdä töitä sen eteen, että lapsen oikeudet tunnetaan ja että ne toteutuvat entistä paremmin.

TAVOITTEENA KESTÄVÄ TULEVAISUUS

55 min.

Tavoite: Oivaltaa, että kestävä kehitys pitää sisällään paljon muutakin kuin kierrättämisen ja luonnosta huolehtimisen. Ymmärtää, että kestävä kehityksen tavoitteena on yhtä hyvä tai jopa parempi tulevaisuus seuraaville sukupolville.

Menetelmä: Ryhmätyöskentely eri menetelmin.

Tarvikkeet: Pulpetit järjestettynä ryhmiin, tehtävien ohjeet, vihko.

Kerro oppilaille, että tässä tehtävässä jokainen ryhmä tuottaa muulle luokalle tietoa, joka esitellään lopuksi. Ohjeista oppilaat tekemään oman ryhmänsä tehtävä omaan vihkoon, ellei työohjeessa toisin mainita. Jaa oppilaat työskentelemään neljän hengen ryhmiin. Sopikaa, että jokaisesta ryhmästä yksi oppilas lukee ryhmän tehtävänannon ääneen muulle ryhmälle. Jaa tämän jälkeen jokaiselle ryhmälle etukäteen oppimisympäristöstä tulostamasi ohjeet. Käyttäkää ryhmien tehtäviin 30 minuuttia, jonka jälkeen ryhmät pääsevät esittelemään tuotoksensa muulle luokalle.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

5 min.

Tavoitteet: Prosessoida ryhmien tehtäviä itsenäisesti ja muodostaa käsitys siitä, kuinka itse voi toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

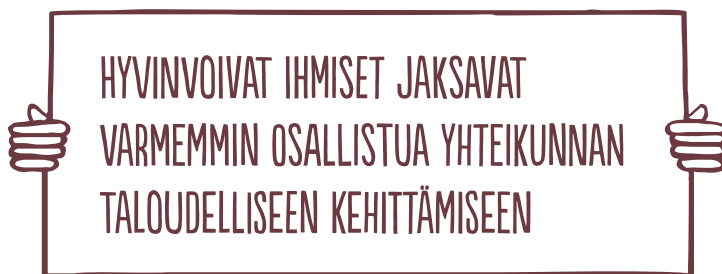
Menetelmä: Piirtäminen ja pohdinta tai muu vapaavalintainen ilmaisukeino.

Tarvikkeet: Vihko, tehtäväohjeet tulostettuna oppi-ympäristöstä.

Ohjeista oppilaat valitsemaan itselleen mieluisin tapa miettiä kestävän kehityksen periaatteita ja omaa toimintaansa. Vaihtoehtoiset tavat tehdä kotitehtävä ovat seuraavat:

- Piirrä vihkoon kuva itsestäsi ja kirjoita kuvasi viereen ideoita ja toimintatapoja, joilla voit edistää kestävää kehitystä omalta osaltasi.
- Ota itsestäsi valokuva ja tee tehtävä tietokoneella: kirjoita kuvasi viereen ideoita ja toimintatapoja, joilla voit edistää kestävää kehitystä omalta osaltasi.
- Kirjoita runo tai esim. rap-lyriikka, otsikolla kestävä elämäntapa.

9

LAPSEN OIKEUDET JA GLOBAALI VASTUU

9. LAPSEN OIKEUDET JA GLOBAALI VASTUU

Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.

Artikla 6

Meillä on vastuu ihmisten ja maapallon hyvinvoinnista

Ihmisten ja tavaroiden liikkumisen myötä maailman maat ja niiden kansalaiset ovat tulleet yhä riippuvaisemmiksi toisistaan. Monilla asioilla, joita teemme omissa kodeissamme ja kylissämme, erityisesti kulutusvalinnoillamme, on vaikutusta aina maailman toisella laidalla saakka. Vastuullisen elämäntavan ohjenuoraksi sopiikin nykypäivänä ”ajattele globaalisti, toimi paikallisesti”.

Jokaisella meistä on mahdollisuus vaikuttaa ihmisten ja maapallon hyvinvointiin. Globaali vastuu tarkoittaa yksilöiden ja yhteiskunnan toimintaa hyvän elämän edellytysten ja kestäväen tulevaisuuden edistämiseksi. Sen tavoitteena ovat kaikille kuuluvien ihmisoikeuksien toteutuminen sekä oikeudenmukainen ja tasa-arvoinen maailma. Myös lapsen oikeuksien toteutuminen edellyttää globaalisti vastuullista toimintaa. Globaalin vastuun näkökulmasta erityisessä massassa ovat kehitysmaat, joissa köyhyys on osaltaan esteenä ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Valtiot ovat sitoutuneet globaaliin vastuuseen muun muassa YK:n vuosituhattavoitteiden kautta. Tavoitteet liittyvät olennaisesti lasten aseman parantamiseen. Vaikka kaikkia tavoitteita ei tulla saavuttamaan vuonna 2015 umpeutuvaan määräaikaan mennessä, monia merkittäviä

edistysaskeleita on saavutettu. Köyhyys on vähentynyt, yhä useampi lapsi pääsee kouluun ja alle 5-vuotiaiden kuolleisuus on puolittunut vuoden 2000 jälkeen. Valtioiden tukema kehitysyhteistyö on yksi keino edistää köyhyyden poistamista ja lapsen oikeuksien toteutumista.

Yksilö globaalin vastuun edistäjänä

Globaalin vastuun herääminen edellyttää todellisuuteen perustuvan tiedon omaksumista. Muodostamme helposti mielipiteemme ennako-oletusten ja mielikuvien perusteella. Onkin tärkeää tiedostaa omat ennakkoluulonsa ja ottaa selvää asioista, jotka edistävät globaalia vastuuta.

Kuluttajina olemme myös vaikuttajia ja voimme vaatia yrityksiltä vastuullista toimintaa esimerkiksi lapsityövoiman hyväksikäytön poistamiseksi. Ennen ostopäätöstä onkin hyvä miettiä, millaisissa oloissa tuotetut farkut tai kännykän haluaa hankkia. On olemassa tuotemerkkejä – kuten vaikkapa elintarvikkeistaan tunnettu Reilu kauppa – jotka kaikessa toiminnassaan ovat sitoutuneet kiinnittämään huomiota tuotteidensa eettisyyteen ja ympäristövaikutuksiin.

Keskustelun ylläpitäminen lapsen oikeuksia edistävästä asioista on tärkeää. Myös lapsilla on oikeus osallistua päätöksentekoon ja ilmaista mielipiteensä. Kun havaitsemme jonkin epäkohdan, voimme miettiä, kuka siihen voi vaikuttaa niin, että muutos parempaan tapahtuu – minä itse, vanhempi, opettaja, kansanedustaja, kansalaisjärjestö vai joku muu tahon. Oman mielipiteen ilmaisemisen keinoja on monia: keskustelut, mielipidekirjoitukset, järjestöjen kampanjoihin osallistuminen ja sosiaalisen median kanavat.

Lapsen oikeuksia koskeva syrjimättömyyden periaate, jonka mukaan oikeudet kuuluvat kaikille lapsille, on tärkeä myös yksilön toiminnan kannalta. Sosiaalista kestävyttä tukien jokaisen meistä tulisi kohdella kaikkia muita ihmisiä heidän ihmisarvoaan kunnioittaen, niin naapurin Kaisaa, näkövammaista Villeä kuin sodan jaloista paennutta Mariamaakin. Ihmisarvoa kunnioittava kohtelu on lähtökohta kaikkien ihmisoikeuksien toteutumiselle. Jokainen meistä voi edesauttaa sitä.

OPPITUNTI LAPSEN OIKEUKSISTA JA GLOBAALISTA VASTUUSTA

2x
45 min.

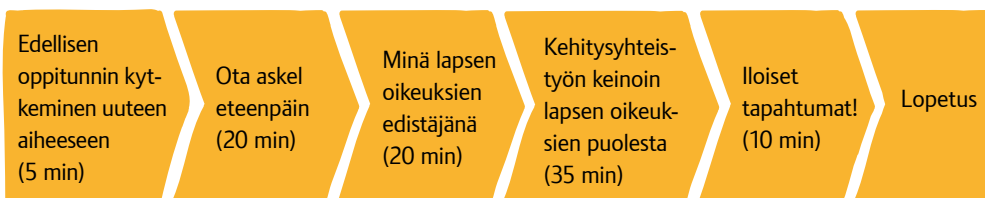
TAVOITTEET

Tavoitteena on määritellä sanat globaali ja globaalikasvatus ja perehdyttää oppilaita globaalin vastuun käsitteeseen sekä pohtia yhdessä muun muassa kulutustottumuksien vaikutuksia muiden elämään ja kestävään kehitykseen. Lisäksi oppitunnilla saadaan vinkkejä siitä, kuinka 5–6-luokkalaiset voivat toimia globaalin vastuun ja kestävä kehityksen mukaisesti, lapsen oikeudet huomioiden.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Globaalin vastuun oppitunnilla otetaan käyttöön Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuudessa opittuja tietoja ja taitoja. Tunnin alussa pohditaan puhtaan veden saantia ja merkitystä arjessa sekä veden puutteen vaikutuksia mm. lapsen oikeuksien toteutumiseen. Tämän jälkeen asetetaan erilaisissa tilanteissa elävien lasten rooleihin ja pohditaan, minkälaisia mahdollisuuksia itsellä ja muilla on vaikuttaa toisten ihmisten oikeuksiin ja mahdollisuuksiin. Seuraavaksi tarkastellaan kuvien avulla lapsen oikeuksien ja globaalin vastuun toteutumista eri tilanteissa ja mietitään, minkälaisella toiminnalla on merkitystä globaalisti. Oppitunnin toisella puoliskolla keskitytään kehitysyhteistyö-temaan ja mietitään varallisuuden ja ihmisten jakautumista maapallolla. Samalla mietitään kehitysyhteistyön vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen. Lopuksi käytetään hetki etsien tietoa suomalaisten järjestöjen kehitysyhteistyöhankkeista ja onnistumisista.

OPPITUNNIN RAKENNE

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

5 min.

Tavoitteet: Oivaltaa jokin itselle sopiva tapa elää kestävän kehityksen periaatteen mukaisesti ja motivoitua siihen. Ymmärtää, että kestävä kehitys ja globaali vastuu linkittyvät toisiinsa.

Menetelmä: Oman tuotoksen esittely, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko.

Käy oppilaiden kanssa yhteisesti läpi heidän omia ajatuksiaan ja toimintatapojaan liittyen kestävän kehityksen periaatteiden mukaiseen elämiseen. Pyydä oppilaita esittelemään omat kuvansa dokumenttikameralla, jos luokasta sellainen löytyy. Jos oppilaat ovat tehneet runoja tai lyriikoita, pyydä heitä esittelemään ne.

ASKEL ETEENPÄIN

20 min.

Tavoitteet: Samaistua erilaisessa elämäntilanteessa elävän lapsen rooliin ja saada ajatus globaalien vastuun tärkeydestä.

Menetelmä: Roolileikki, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Roolikortit tulostettuina ja irtileikattuina, väittämät, riittävä tila ryhmälle edetä rivissä (esim. koulun käytävä, liikuntasali tai koulun piha).

Jaa jokaiselle oppilaalle roolikortti. Kerro, että oppilaiden tulee asettautua hetken päästä riviin ja kuunnella lukemiasi väittämiä. Jos väittäjä pitää paikkansa roolihahmon kohdalla, oppilaan tulee ottaa yksi askel eteenpäin. Jos väittäjä ei pidä paikkaansa, oppilas pysyy paikallaan. Kerro, että kun kaikki väittämät on luettu, jokainen jää sille paikalle seisomaan, mihin on tehtävän aikana päätynt. Tämän jälkeen keskustellaan roolihahmojen elämäntilanteista ja mahdollisuuksista.

Kysy väittämien esittämisen jälkeen oppilailta seuraavia kysymyksiä:

- Kuka olit?
- Miltä tuntui, kun et saanut ottaa lainkaan askeleita tai kun sait ottaa monta askelta eteenpäin?
- Minkälaiset mahdollisuudet roolihahmollasi oli käydä koulua?
/ Kävikö roolihahmosi töissä? / Saiko roolihahmosi elää perheensä kanssa?
- Millä tavoin roolihahmosi tilanteeseen ja tulevaisuuteen voisi mielestäsi vaikuttaa?
- Pystyykö roolihahmosi vaikuttamaan omaan tilanteeseensa?
- Uskotko, että sinun teoillasi voisi jotenkin vaikuttaa roolihahmon tilanteeseen?

MINÄ LAPSEN OIKEUKSIEN EDISTÄJÄNÄ

20 min.

Tavoitteet: Innostaa toimimaan lapsen oikeuksien puolesta. Tavoitteena on, että oppilas ymmärtää oman toiminnan vaikutukset lapsen oikeuksien toteutumiseen niin Suomessa kuin maailmallakin. Saada vinkkejä siitä, kuinka omassa lähiympäristössä voi toimia lapsen oikeuksien edistämiseksi. Samalla oppilaat ymmärtävät, että lapsen oikeuksien toteutuminen on viime kädessä aikuisten ja valtioiden vastuulla.

Menetelmä: Ryhmätyöskentely, kuva-analyysi.

Tarvikkeet: Kuvia lapsista erilaisissa tilanteissa, lapsen oikeuksien sopimus.

Jaa oppilaat ryhmiin. Anna jokaiselle ryhmälle yksi oppimisympäristöstä tulostettu kuva, sekä lyhennetty lapsen oikeuksien sopimus.

Pyydä ryhmiä pohtimaan:

- Miten kuvan tilanteessa eläminen vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen?
- Miten kuvien tilanteet liittyvät meihin täällä Suomessa?

Purkakaat ryhmien ajatukset yhteisesti keskustellen. Ohjeista keskustelun jälkeen oppilaat ideoimaan pienryhmissä, miten jokainen voi omilla pienillä teoillaan vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa (esimerkiksi kierrätys, lähiruoka, reilun kaupan tuotteet, eettisesti tuotetut vaatteet, en kiusaa, kohtelen kaikkia yhdenvertaisesti, lapsen oikeuksista tiedottaminen, varainkeruu, ilmastonmuutoksen torjuminen). Pyydä oppilaita kirjoittamaan ideat vihkoon, ja kerätkää lopuksi ideat yhteisesti taululle.

Miettikää vielä, miksi lapsen oikeuksien toteutuminen ympäri maailmaa on niin tärkeää? Johdattele oppilaat kehitysyhteistyön ja humanitaarisen avun teemoihin korostamalla, että lapsen oikeuksien toteutuminen on valtioiden ja aikuisten vastuulla.

Vaikka aikuiset ja valtiot ovat vastuussa lapsen oikeuksien toteutumisesta, voi jokainen ihminen jo pienillä teoillakin vaikuttaa lapsen oikeuksien toteutumiseen.

KEHITYSYHTEISTYÖN KEINON LAPSEN OIKEUKSIEN PUOLESTA

35 min.

Tavoitteet: Konkretisoida maailman väkimäärän ja toisaalta varallisuuden jakautumista eri maanosien kesken. Pohtia, kuinka kehitysyhteistyön avulla edesautetaan lapsen oikeuksien toteutumista.

Menetelmä: Eläytymisharjoitus, leikki.

Tarvikkeet: Eri värisille papereille piirretyt maanosat, 100 leikkirahaseteliä, taulukko väestömääristä ja varallisuuden jakautumisesta eri maanosiin.

Esittele oppilaille eriväriset maanosat yksi kerrallaan ja kysy samalla, mitä maanosaa värit edustavat. Asetelkaa maanosat taululle tai seinälle (jonne Antarktista on jo sijoitettuna), jolloin muodostuu maailmankartta.

Maaliskuussa 2012 maailman väkiluku ylitti 7 miljardia ihmistä. Näin suurta ihmismäärää on vaikea kuvitella, joten tässä tehtävässä maailman väkiluvun ajatellaan selkeyden vuoksi olevan vain sata ihmistä.

Pyydä oppilaita miettimään vieruskaverin kanssa, kuinka monta ihmistä sadasta elää kussakin maanosassa. Jokainen ryhmä kertoo omat arvauksensa, jonka jälkeen paljastetaan todelliset prosenttiosuudet vuonna 2013: Aasia 60 %; Afrikka 15,5 %; Pohjois-Amerikka 8,5 %; Latinalainen Amerikka ja Karibia 5 %, Eurooppa 10,4 % ja Oseania 0,6 %. Jaa luokan oppilaat edustamaan eri maanosien prosenttiosuuksia oppimisympäristöstä löytyvän taulukon avulla.

Pyydä tämän jälkeen oppilaita kuvittelemaan, että maailmassa on käytettävissä sata rahaa. Tämän perusteella heidän tulee miettiä, kuinka nuo sata rahaa jakautuvat eri maanosien välille. Pyydä oppilaita kertomaan arvauksensa varallisuuden jakautumisesta ennen kuin jaat oppilaille leikkirahoja kuhunkin maanosaan sen mukaan, kuinka varallisuus on todellisuudessa (vuonna 2010) jakautunut maapallolla. Kysy oppilailta, minkälaisia ajatuksia maailman varallisuuden jakautuminen heissä herättää.

Köyhyys on yksi suurimmista syistä siihen, miksi lapsen oikeudet eivät toteudu kaikkialla maailmassa. Toisaalta lapsen oikeuksien toteutumisessa on ongelmia myös vauraammassa maailmassa. Vähemmän vauraissa maanosissakin on valtioita, jotka ovat toisia valtioita vauraampia ja avustavat niitä. Lisäksi vähemmän vauraiden valtioidenkin sisällä on eroja: varakkaita ja vähemmän vauraita alueita. Kehitysyhteistyöllä pyritään tukemaan niitä maita, alueita ja ihmisiä, jotka ovat heikoimmassa asemassa.

ILOISET TAPAHTUMAT!

10 min.

Tavoitteet: Tutustua kehitysyhteistyöjärjestöihin ja kehitysyhteistyöhön. Havaita, että kehitysmaissa olot eivät ole aina ja pysyvästi kurjat, vaan myös myönteistä kehitystä tapahtuu. Tavoitteena on oivaltaa, että kannattaa toimia ja osallistua, sillä asiat eivät yleensä tapahdu aivan itsestään.

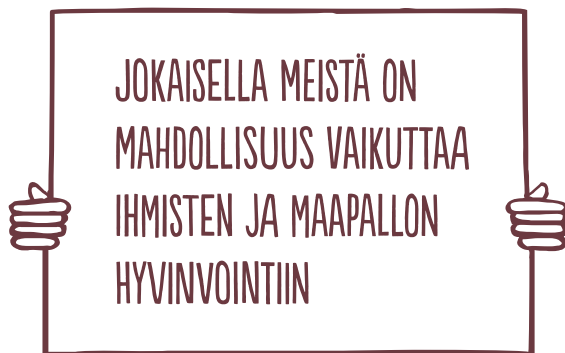
Menetelmä: Tiedon hankkiminen.

Tarvikkeet: Tietokone, internet, tekstinkäsittelyohjelma ja printteri tai vihko ja muistiinpanovälineet.

Jaa oppilaat ryhmiin, joissa he pystyvät helposti työskentelemään myös koulun ulkopuolella. Ohjeista oppilaat etsimään ryhmissä tietoa kehitysmaissa tapahtuneesta myönteisestä kehityksestä, paikallisesti ratkaistuista ongelmista ja ratkaisuihin tyytyväisistä ihmisistä.

 Voitte luokan kanssa lähestyä myös kansalaisjärjestöjä (esimerkiksi sähköpostitse) ja pyytää niitä toimittamaan materiaalia positiivisista tapahtumista ja saavutuksista.

TUNNIN LOPETUS JA KOTITEHTÄVÄT

5 min.

Tavoitteet: Tutustua kehitysyhteistyöjärjestöihin ja kehitysyhteistyöhön. Havaita, että kehityksimaissa olot eivät ole aina ja pysyvästi kurjat, vaan myös myönteistä kehitystä tapahtuu. Tavoitteena on oivaltaa, että kannattaa toimia ja osallistua, sillä asiat eivät yleensä tapahdu aivan itsestään.

Menetelmä: Tiedon hankkiminen.

Tarvikkeet: Tietokone, internet, tekstinkäsittelyohjelma ja printteri tai vihko ja muistiinpanovälineet, kotitehtävän ohjeet oppimisympäristöstä tulostettuna.

Pyydä oppilaita jatkamaan ryhmien saamaa tehtävää, jossa etsitään iloisia ja onnistuneita tapahtumia kehityksimaissa. Ohjeista ryhmiä sopimaan yhteinen aika tehtävän tekemiselle. Kerro, että he voivat tavata koulussa ja tehdä tehtävää koulun tietokoneilla tai mennä kirjastoon työskentelemään.

Ohjeista ryhmää tekemään lyhyt yhteenveto:

- Missä ja koska onnistuminen on tapahtunut?
- Kuka on ollut toteuttamassa tapahtumaa?
- Mikä onnistuminen oli kyseessä?
- Mitä paikalliset ihmiset ajattelevat asiasta?
- Liittyikö asiaan jokin teidän ryhmäänne erityisesti innostanut lisätieto?

Jos oppilaat ovat lähettäneet sähköpostia kansalaisjärjestöön, muistuta heitä sähköpostin seuraamisesta sen varalta, että vastaus saapuu. Muistuta, että hyvään kommunikointiin kuuluu myös vastauksesta kiittäminen mahdollisimman nopeasti sen saapumisen jälkeen.

10

KERTAUS

10. KERTAUS

Valtion on toteutettava Lapsen oikeuksien sopimuksen määräämät oikeudet.

Artikla 4

Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet.

Artikla 42

Ihmisoikeuksiin perustuva kehitysyhteistyö

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on yksi **YK:n ihmisoikeusjärjestelmän** perustan muodostavista ihmisoikeussopimuksista. Sopimusjärjestelmään kuuluu yhteensä yhdeksän keskeistä ihmisoikeussopimusta. Ne koskevat mm. kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia, rotusyrjinnän poistamista, naisten syrjinnän poistamista ja vammaisten henkilöiden oikeuksia. Sopimukset ovat oikeudellisesti sitovia asiakirjoja niissä valtioissa, jotka ovat ratifioineet ne.

2000-luvun aikana ihmisoikeudet ovat nousseet merkittävään asemaan kehitysyhteistyössä. Ajattelutapa on suuntautunut 1900-luvun lähtökohtiin perustuneista hyväntekeväisyydestä ja perustarpeiden tyydyttämisestä toimintatapoihin, jotka edistävät ihmisoikeuksien toteutumista ja perustuvat ihmisoikeuksien kunnioittamiseen. Tätä lähestymistapaa kutsutaan **ihmisoikeusperustaiseksi kehitysyhteistyöksi**.

Ihmisoikeuksiin perustuvan kehitysyhteistyön lähtökohtana ovat kansainvälisen ihmisoikeusjärjestelmän normit ja periaatteet, jotka määrittellään ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Vaikka oikeudet kuuluvat kaikille, kaikkien ihmisoikeudet eivät kuitenkaan toteudu. Köyhyydessä elävien ihmisten elintaso ei

ole riittävä, eikä heillä usein myöskään ole työtä, pääsyä koulutuksen tai muiden peruspalveluiden piiriin tai mahdollisuutta osallistua omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon. Siten köyhyys itsessään loukkaa ihmisoikeuksia.

Kehitysyhteistyön perustuessa ihmisoikeuksiin köyhyydessä eläviä ihmisiä ei nähdä avunsaajina vaan oikeuden haltijoina, joita tuetaan tunnistamaan oikeutensa ja vaatimaan niiden toteutumista. Valtioilla taas on ensisijainen vastuu ja velvollisuus huolehtia oikeuksien toteutumisesta. Tämän vuoksi kehitysyhteistyöllä vahvistetaan myös paikallisten viranomaisten kykyä toimeenpanna velvoitteitaan. Huomio kiinnitetään rakenteellisiin syihin, jotka estävät oikeuksien toteutumista. Kehityksen tuleekin luoda ihmisille mahdollisuuksia vaatia omia oikeuksiaan ja toimia niiden toteuttamiseksi sekä antaa päätöksentekijöille ja muille vastuullisille mahdollisuus toteuttaa yhteiskunnallisia muutoksia.

Lapset muutoksen tekijöinä

Yksi ihmisoikeusperustaisen kehitysyhteistyön periaatteista on osallistumisen vahvistaminen, mikä tuo paikalliset asukkaat mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon ja oman elinympäristönsä kehittämiseen. Myös lapset voivat osallistua päätöksentekoon kehityksen sisällöistä. Esimerkiksi koulutuksen laatua voidaan parantaa vahvistamalla lasten ja heidän vanhempiensa osallistumista koulujen päätöksentekoon ja hallintoon.

Intiassa Uttar Pradeshin ja Uttarkhandin osavaltioissa opetuksen laatua ja kouluympäristön turvallisuutta haluttiin parantaa osallistumista vahvistamalla. Koulut laativat yhteistyössä oppilaiden, vanhempien ja heidän yhteisöjensä kanssa kehittämissuunnitelmat, joita myös osavaltioiden viranomaiset sitoutuivat tukemaan. Huomiota kiinnitettiin erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten koulunkäyntiin. Tämän seurauksena mm. koulurakennusten suunnittelussa alettiin ottaa huomioon tyttöjen turvallisuus esimerkiksi vessojen osalta, juomaveden saatavuus parani, oppimateriaalien käyttö lisääntyi ja oppilaisiin koulussa kohdistuva väkivalta väheni opettajien koulutuksen kautta. Lasten osallistumista vahvistamalla ja viranomaisten tietoisuutta lisäämällä pystyttiin vaikuttamaan oppimistulosten paranemiseen.

KERTAUSTUNTI LAPSEN OIKEUKSISTA

2x
45 min.

TAVOITTEET

Kerrata Lapsen oikeuksien kymppi -kokonaisuuden asioita, pohdita lapsen mahdollisuuksia vaikuttaa ja toimia lapsen oikeuksien näkökulmasta ja suunnitella luokan oma lopputyöstö lapsen oikeuksien teemasta. Kokea osallisuutta ja oppia vaikuttamisen keinoja.

OPPITUNTI TIIVISTETTYNÄ

Lapsen oikeuksien kympin viimeisellä oppitunnilla kerrataan lapsen oikeuksia ja mietitään kehitysyhteistyötä lapsen oikeuksien näkökulmasta. Aluksi palataan positiivisiin asioihin, joita oppilaat ovat löytäneet kehitysmaihin liittyen. Tästä päästään käsittelemään kehitysavun ja kehitysyhteistyön käsitteitä sekä miettimään lapsen oikeuksien toteutumista kehitysyhteistyössä. Tunnin lopuksi oppilaat saavat suunnitella ja ryhtyä toteuttamaan omaa Lapsen oikeuksien kymppi -loppuprojektia.

OPPITUNNIN RAKENNE

Edellisen oppitunnin
kytkeminen uuteen
aiheeseen
(10 min)

Ihmisoikeuksiin perustuva
kehitysyhteistyö
(30 min)

Lapsen oikeuksien kympin
loppuhuipennus
(60 min)

OPPITUNNIN KULKU

EDELLISEN OPPITUNNIN KYTKEMINEN UUTEEN AIHEESEEN

10 min.

Tavoitteet: Tutustua muutamaan kansalaisjärjestöjen onnistuneeseen hankkeeseen kehitysmaissa, pohtia mitkä ovat onnistumisen kriteerit. Laajentaa ajattelu hankkeesta kattamaan myös paikallisten lasten lapsen oikeuksien kehitys.

Menetelmä: Oppilaan esitys, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Vihko, luokan tietokone.

Palatkaa edellisen tunnin tehtävään, jossa piti etsiä tietoa kehitysmaissa tapahtuneista positiivisista asioista ja mm. kansalaisjärjestöjen onnistumisista (s. 106). Pyydä yhtä tai kahta ryhmää esittelemään heidän löytämänsä onnistuminen, apuna voi käyttää luokan tietokonetta. Keskustelkaa esityksen jälkeen erityisesti siitä, miksi ryhmä piti hanketta onnistuneena, ja miettikää, voiko hanke olla yhtä aikaa onnistunut jossakin asiassa ja epäonnistunut toisessa asiassa. Keskustelkaa vielä siitä, kuinka asia on mahtanut vaikuttaa paikallisten lasten tilanteeseen ja oikeuksiin.

IHMISOIKEUKSIIN PERUSTUVA KEHITYSYHTEISTYÖ

30 min.

Tavoitteet: Selkeyttää käsitteiden kehitysapu ja kehitysyhteistyö erot. Oivaltaa, miksi kehitysyhteistyö on lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta tärkeää.

Menetelmä: Tiedonhaku ja jäsentäminen, opetuskeskustelu.

Tarvikkeet: Tietokone, internet, tekstinkäsittelyohjelma, printteri, vihko.

Jaa oppilaat pareihin tai ryhmiin tietokoneiden määrästä riippuen. Ohjeista oppilaat hakemaan tehtävään tietoa internetistä. Pyydä oppilaita pohtimaan, mitä tarkoittaa kehitysapu ja kehitysyhteistyö. Ohjeista oppilaat keskustelemaan käsitteiden eroista ja kirjoittamaan molemmista vihkoonsa yhden käytännön esimerkin. Kootkaa tämän jälkeen erot taululle esimerkkien avulla.

Kehitysyhteistyön ja erityisesti ihmisoikeuksiin perustuvan kehitysyhteistyön keinoin myös lapsilla on mahdollisuus olla omassa tilanteessaan aktiivisia toimijoita ja osallisia. Tällöin on todennäköistä, että lasten oikeus ilmaista mielipiteensä ja osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon toteutuu. Kehitysyhteistyön avulla myös muiden lapsen oikeuksien toteutumista on mahdollista edistää pitkäjänteisesti ja pysyvästi.

LAPSEN OIKEUKSIEN KYMPIN LOPPUHUIPENNUS

50 min.

Tavoitteet: Työstää Lapsen oikeuksien kympin teemoja oman projektin avulla. Kokea osallisuutta osallistumisen lisäksi. Oppilaat saavat itse suunnitella ja toteuttaa (omistaa) pienen projektin.

Menetelmä: Vapaavalintainen.

Tarvikkeet: Pulpetit järjestettynä luokan kokousta varten sopivaan muotoon (ympyrään, ryhmiin tms.), vihko, luokan suunnitelman toteuttamiseen tarvittavat tarvikkeet (sovitaan opettajan kanssa), **vinkkilista.**

Ohjeista luokka toimimaan yhtenä kokonaisuutena ja työstämään oma lapsen oikeuksiin liittyvä projektinsa.

Pyydä oppilaita miettimään ensi parin kanssa ja tämän jälkeen ryhmissä aihetta, josta he halusivat työstää lopputyön. Ryhmät miettivät myös menetelmää, jolla aihetta käsiteltäisiin. Ryhmät esittelevät ideansa muulle luokalle. Pitäkää oppilaiden kanssa kokous, jossa päätetään luokan projektin aihe ja työtapo sekä mahdollisesti myös projektin toteutuksen ajankohta. Pyydä oppilaita valitsemaan keskuudestaan puheenjohtaja, jonka tehtävänä on jakaa oppilaille puheenvuoroja ja pitää huolta, että kaikki pääsevät sanomaan mielipiteensä, sekä tehdä yhteenveto päätetyistä asioista. Lisäksi tulee valita kokouksen sihteeri, joka kirjaa ylös päätökset ja keskustelun tärkeimmän sisällön. Anna oppilaiden sopia aluksi, miten asioista päätetään ja kuinka ristiriitatilanteet selvitetään. Kerro, että yksi hyvä tapa tehdä päätöksiä demokraattisesti on äänestäminen. Tällöin jokainen saa vaikuttaa päätökseen omalla mielipiteellään. Ohjeista oppilaat miettimään tehdäänkö äänestys paperilla vai viitaten, sillä äänestystapa vaikuttaa siihen, onko kunkin oppilaan mielipide julkista tietoa vai ei. Kun pelisäännöt ovat selvät ja kirjatut, kerro, että oppilaiden tehtävänä on nyt valita luokan yhteinen aihe ryhmien esittelemien ideoiden perusteella. Yhteisen loppuhuipeksen suunnittelu aloitetaan jäljelle jääneen ajan puitteissa ja se saatetaan loppuun yhdessä sovittuna ajankohtana.

Oppilaat voivat pyytää yhteistyökumppaniksi toista luokkaa, oppilaitosta, päiväkotia, kansalaisjärjestöä tai muuta paikallista toimijaa.

YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUS

Planin työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeuksien sopimuksen ovat ratifioineet kaikki muut YK:n jäsenvaltiot paitsi Yhdysvallat, Etelä-Sudan ja Somalia.

Seuraavassa sopimusartiklat on esitetty lyhennetyssä muodossa:

- 1. artikla:** Jokainen alle 18vuotias on lapsi.
- 2. artikla:** Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lapsen hyvinvointi ei saa riippua siitä, mistä päin maailmaa hän on kotoisin tai miltä hän näyttää.
- 3. artikla:** Aikuisten, esimerkiksi valtion, on tehtävä sellaisia päätöksiä, jotka suojelevat lasta.
- 4. artikla:** Valtioiden pitää toteuttaa nämä artiklat.
- 5. artikla:** Valtioiden pitää auttaa vanhempia ja muita lapselle tärkeitä aikuisia niin, että nämä voivat tukea lapsen kehitystä.
- 6. artikla:** Jokaisella lapsella on oikeus elämään, ja valtion pitää auttaa lapsia saamaan mahdollisimman hyvä elämä.
- 7. artikla:** Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen.
- 8. artikla:** Valtiot varmistavat jokaisen lapsen oikeuden henkilöllisyyteen, kansalaisuuteen ja nimeen.
- 9. artikla:** Jokaisen lapsen pitää saada elää yhdessä vanhempiensa ja perheensä kanssa, jos hänellä on hyvä olla heidän kanssaan.
- 10. artikla:** Jos lapsi on joutunut lähtemään kotimaastaan, hänen pitää voida palata sinne ja päästä yhteyteen oman perheensä kanssa.
- 11. artikla:** Valtioiden pitää estää lasten sieppaaminen.
- 12. artikla:** Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

13. artikla: Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.

14. artikla: Lapsen oikeutta ajatuksen, omantunnon ja uskonnonvapauteen pitää kunnioittaa hänen ikätasonsa huomioon ottaen.

15. artikla: Lapsella on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.

16. artikla: Lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotirauhaan ja kirjesalaisuuteen. Hänen kunniaansa tai mainettaan ei saa halventaa.

17. artikla: Lapsella on oikeus tietää esim. television, radion ja lehtien välityksellä, mitä maailmassa tapahtuu.

18. artikla: Valtion täytyy tukea vanhempia lapsen kasvatuksessa.

19. artikla: Lasta pitää suojella väkivallalta ja hyväksikäytöltä.

20. artikla: Valtion pitää auttaa perheetöntä lasta. Tällöin on kiinnitettävä huomiota lapsen kasvatuksen jatkuvuuteen sekä lapsen etniseen, uskonnolliseen ja kielelliseen taustaan.

21. artikla: Lapsi voidaan adoptoida, mutta vain jos se on lapsen kannalta paras vaihtoehto.

22. artikla: Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta.

23. artikla: Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida ja hänen tulee saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä.

24. artikla: Lapsella on oikeus elää terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.

25. artikla: Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain.

26. artikla: Lapsella on oikeus nauttia sosiaaliturvasta.

27. artikla: Lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.

28. artikla: Lapsella on oikeus käydä koulua.

- 29. artikla:** Koulutuksen pitää kehittää sekä lasten taitoja, että suvaitsevaisuutta.
- 30. artikla:** Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaansa kuuluvalla lapsella on oikeus noudattaa oman ryhmänsä elämäntapaa ja puhua sen kieltä.
- 31. artikla:** Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaaajasta nauttimiseen.
- 32. artikla:** Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.
- 33. artikla:** Lasta pitää suojella huumeilta ja laittomalta huumekaupalta.
- 34. artikla:** Lasta pitää suojella seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
- 35. artikla:** Valtioiden pitää estää lapsilla käytävä kauppa.
- 36. artikla:** Lasta pitää suojella kaikelta hyväksikäytöltä.
- 37. artikla:** Lasta ei saa kiduttaa eikä rangaista julmasti. Jos lapsi joutuu vankilaan, häntä pitää kohdella inhimillisesti ja hänen ikänsä pitää huomioida.
- 38. artikla:** Alle 15vuotiaiden lasten ei pidä osallistua sodankäyntiin.
- 39. artikla:** Väärinkäytöksen uhriksi joutunutta lasta pitää auttaa.
- 40. artikla:** Lakia rikkonutta tai siitä epäiltyä lasta on kohdeltava hänen ihmisarvoaan kunnioittaen ja hänen ikänsä huomioon ottaen.
- 41. artikla:** Jos valtioilla itsellään on parempia lakeja kuin tässä sopimuksessa luetellut, on niitä noudatettava.
- 42. artikla:** Valtioiden pitää huolehtia, että kaikki kansalaiset tietävät lapsen oikeudet.
- 43. artikla:** Tätä sopimusta valvoo kansainvälinen ryhmä.
- 44.-45. artikla:** Valtiot raportoivat säännöllisesti miten sopimusta noudatetaan.
- 46.-54. artikla:** Nämä artiklat ovat päätöksiä sopimuksen voimassaolosta.

AVAINSANAT

artikla Lapsen oikeuksien sopimuksen osa, joka jakaa sopimuksen sisällön jäsenystä selventäviin alaosiiin. Artiklat voivat vielä jakautua kappaleisiin. Lakikielessä synonyymi on pykälä.

globaali vastuu Globaalikasvatuksen tavoite. Ihmisen halu ja pyrkimys toimia kaikille kuuluvien ihmisoikeuksien sekä oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman maailman puolesta.

ihmisoikeusperustainen kehitysyhteistyö YK:n ihmisoikeussopimuksia kunnioittavaa ja edistävää kehitysyhteistyötä. Ihmisoikeusperustaisuus tukee kestävämpiä kehitystuloksia ja selkeyttää kehityksen vastuunvelvoitteita.

ihmisoikeussopimukset Luovat ihmisoikeusjärjestelmän perustan. YK:n sopimusjärjestelmässä on yhdeksän ihmisoikeussopimusta. Lisäksi ihmisoikeussopimuksia on tehty paikallisesti ja alueellisesti.

kestävä kehitys Maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa, jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnan muutosta, jolla pyritään turvaamaan nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tavoitteena että ihminen, ympäristö ja talous otetaan yhtä lailla huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

köyhyyden kierre Kuvaa köyhyyttä prosessina, joka alkuun päästyään helpommin lisääntyy ja syvenee kuin vähenee. Tällöin köyhyys voi muodostua pysyväksi ja jopa periytyväksi tilaksi. Köyhyyden kierre on erityinen uhka vähävaraisten ja taloudellisesti haavoittuvien ihmisten elämässä.

lapsityövoima Työtä tekevät lapset, joiden työllä on haitallisia vaikutuksia henkiselle, fyysiselle, sosiaaliselle tai moraalille kehitykselle. Lisäksi työ voi heikentää tai estää lapsen mahdollisuuden käydä koulua.

lapsityövoiman hyväksikäyttö Työtä joka heikentää lapsen terveyttä ja kehitystä. Taustalla on aina taho, joka hyötyy lapsen työnteosta. Kansainvälinen työjärjestö (ILO) määrittelee lapsityövoiman hyväksikäytöksi seuraavat: ihmiskauppa, velkavankeus, lapsisotilaat, lapsiprostituutio, osallistuminen rikolliseen toimintaan (mm. huumeikauppa), sekä kaikki muu työ joka on haitaksi lapsen terveydelle, turvallisuudelle ja moraalille.

lisäpöytäkirja Asiakirja, joka laaditaan, kun sopimusta halutaan kehittää vastaamaan muuttuvan maailman haasteita ja tarpeita. Lapsen oikeuksien sopimukseen on laadittu kolme lisäpöytäkirjaa, jotka koskevat aseellisia konflikteja, lasten hyväksikäyttöä sekä valitusoikeutta oikeusloukkauksissa.

ratifiointi Sopimuksen lopullinen hyväksyminen, vahvistaminen ja voimaansaattaminen.

syntymärekisteröinti Kaikkien syntyneiden lasten ja heidän vanhempiensa tietojen kokoaminen rekisteriin. Suomessa rekisterin käyttötarkoituksena on tilastointi ja tutkimus. Siihen kerätään tietoja äitiyshuollon, synnytystoiminnan ja vastasyntyneiden hoidon kehittämistä ja järjestämistä varten. Rekisteri on Suomessa lakisääteinen.

YK Yhdistyneet kansakunnat, maailmanlaajuinen hallitustenvälinen yhteistyöjärjestö, joka on perustettu 24.10.1945.

YK:n ihmisoikeuksien julistus YK:n kolmannessa yleiskokouksessa vuonna 1948 hyväksytty ja julkistettu julistus, joka toimii pohjana kaikille myöhemmin laadituille ihmisoikeusjulistuksille ja sopimuksille. Tästä julistuksesta on muodostunut eräänlainen määritelmä sille, mitä ihmisoikeuksilla tarkoitetaan.

YK:n ihmisoikeusjärjestelmä Kokonaisuus, joka on luotu turvaamaan ihmisoikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeussopimukset muodostavat järjestelmän perustan. Niiden lisäksi järjestelmään kuuluu joukko toimijoita, kuten ihmisoikeusneuvosto, komiteat, erityisraportoijat, sekä työryhmät.

YK:n vuosituhattavoitteet Vuonna 2000 YK:n jäsenvaltiot laativat vuosituhatjulistuksen, jossa sitouduttiin kahdeksan tavoitteen saavuttamiseen vuoteen 2015 mennessä: äärimmäisen köyhyyden ja nälän poistaminen, peruskoulutusmahdollisuuksien takaaminen kaikille, sukupuolten tasa-arvon edistäminen ja naisten aseman parantaminen, lapsikuolleisuuden vähentäminen, odottavien äitien terveydentilan parantaminen, hiv/aidsin, malarian sekä muiden tautien torjunta, ympäristön kestävä kehityksen varmistaminen ja globaalin kehityskumppanuuden luominen.

LUE LISÄÄ

www.plan.fi

www.plan-international.org

www.maailma.net

www.ihmisoikeudet.net

www.worldbank.org

www.ilo.org

www.who.int

www.un.org

www.unicef.org

treaties.un.org

global.finland.fi

www.unesco.org

www.fi.undp.org

www.minedu.fi

www.ohchr.org

www.ym.fi

www.hrea.org

Lähdeluettelo oppimisympäristössä.

KIITOKSET YHTEISTYÖSTÄ

Kirjan kirjoittamiseen motivoineet lähettiläät, opettajat ja oppilaat: Lapsen oikeuksien kymppi -opetuskokonaisuuden pilottivaiheeseen osallistuneet lähettiläät, opettajat ja oppilaat jakoivat kokemuksiaan aktiivisesti ja näiden ajatusten, sekä palautteiden myötä syntyi ja vahvistui ajatus kirjan tarpeellisuudesta.

Kirjan tuntuunitelmiin panoksensa antaneet lapsen oikeuksien lähettiläät: Lähettiläät suunnittelivat oppitunteja ja pilotoivat niitä luokissa. He kommentoivat tuntien kulkua ja antoivat kehitysideoita. Omalla aktiivisuudellaan he antoivat panoksensa tehtävien kehittämisessä.

Kirjaa kommentoineet henkilöt:

Pauliina Satokangas, luokanopettaja, Ylikylän koulu

Marika Ojala, luokanopettaja, Kauhajoen koulukeskus

Mikko Cantell, **Hanna Nurmi** ja **Eija Palosuo**, Plan Suomi Säätiö

Minna Sallinen, kustannustoimittaja, Edita publishing

Lapsen oikeuksien kymppi on opetuskokonaisuus, johon on koottu kymmenen kaksoistunnin verran asiaa opetussuunnitelmiin vahvasti liittyvistä globaalikasvatuksen teemoista. Kirjan avulla pääset oppilaiden kanssa käsittelemään lapsen oikeuksiin liittyviä globaaleja kysymyksiä toiminnallisesti ja monipuolisesti. Toivomme, että opettajat ja oppilaat jakavat Lapsen oikeuksien kympin äärellä monia ajatuksia ja saavat runsaasti eväitä maailman monipuoliseen tarkasteluun.

Plan on kehitysyhteistyöjärjestö, joka parantaa kehitysmaiden lasten elämänlaatua pysyvästi. Planin työn pääasiallisia rahoittajia ovat yksityiset, kummitoiminnassa mukana olevat ihmiset, ulkoasiainministeriö sekä yritykset. Uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton Plan perustettiin vuonna 1937, ja Suomessa toiminta alkoi vuonna 1998. Plan toimii yhteensä 69 maassa. Lisätietoja: www.plan.fi.

TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN